

EL LÈXIC GASTRONÒMIC I DE L'ALIMENTACIÓ EN ELS SAINETS D'EDUARD ESCALANTE I MATEU

Àngel V. Calpe

NOTA SOBRE ESTA VERSIÓ: Article publicat inicialment en la *Revista de Filologia Valenciana*, Any IX, núm. 9, 2002, pp. 47-105 (ISSN 1135-1896), seguint els seus criteris editorials. És possible que hi hagen canvis menors de contingut en relació a la versió impresa, a banda dels ortogràfics. De fet, la relació del lèxic per categories semàntiques s'hagué de suprimir per motius d'espai.

SUMARI

Es relaciona el lèxic gastronòmic i de l'alimentació resultant del buidatge de les obres d'Eduard Escalante i Mateu, important dramaturg valencià de l'últim terç del segle XIX. En concret s'estudien els quaranta-set sainets —peces còmiques curtes— escrits per l'autor. El lèxic obtingut es presenta en forma de llistat alfabètic amb el context on apareix i classificat en un arbre semàntic jerarquitzat amb dos nivells de descriptors. En total s'arrepleguen 535 tèrmens dels quals 319 (59,63%) són en llengua valenciana i 147 (27,48%) en castellana; destaca l'escassa freqüència d'interferències lingüístiques (11; 2,06%). Per camps semàntics abunden sobre tot els tèrmens referents a dolços i rebosteria (94), seguits a distància per les fruites (38) i les hortalisses (30). S'aprecia la introducció de nou vocabulari gastronòmic relacionat amb els canvis dels hàbits alimentaris propis de l'època.

SUMMARY

Food and gastronomic vocabulary which has been extracted from the works of Eduard Escalante i Mateu, an important Valencian dramatist of the last third of nineteenth century is listed. Specifically the forty-seven short farces —comical sketches— written by this author are studied. The vocabulary obtained is listed alphabetically within its original context and classified in a hierarchical semantic tree with two levels of descriptors. In all, 535 terms are collected, 319 (59.63%) of which are in Valencian language and 147 (27.48%) in Spanish; the little frequency of linguistic interference (11; 2.06%) points out. The richest semantic field is Sweets and baking (94), followed at some distance by Fruits (38) and Vegetables (30). The introduction of new gastronomic vocabulary related to changes in food habits is noticed.

Introducció

El buidatge de fonts escrites ha tingut tradicionalment un lloc preminent dins dels estudis lexicogràfics. La literatura de ficció, com a reflex de la societat de la qual naix, suposa un material de primer orde per a la investigació del cabal lèxic d'una llengua, tenint en compte les matisacions que l'autor, el gènere o les pròpies modes literàries de l'època puguen aportar al recull¹. El teatre, en especial un gènere tan popular com és el sàinet, ofereix a més l'avantatge de plasmar la parla popular i col·loquial amb més fidelitat que altres fonts literàries².

En el cas valencià, la rica tradició lexicogràfica amb què comptem no ha bastat encara per a arreplegar amb exhaustivitat el lèxic de tots els registres lingüístics per causes extralingüístiques ben conegudes³. Les aportacions que es puguen fer respecte a l'ús de la llengua en diferents èpoques i circumstàncies així com l'aprofundiment en camps semàntics concrets del llenguatge han de servir d'aïna fonamental a l'hora d'establir un corpus modern i funcional vinculat a la pròpia tradició literària .

¹ CERVERÓ, 1987: 15.

² Concretament i en el cas d'Escalante, *vid.* SANCHIS GUARNER (1980: 54-55) i FERRERES (1965: 16).

³ LOPEZ VERDEJO, 1994.

Eduard Escalante i Mateu (1834-1895) és, probablement, el dramaturg en valencià més important de l'últim terç del segle XIX. Naix accidentalment en El Cabanyal però creix i viu tota sa vida entre els populars barris del Carme i del Mercat de la ciutat de València, immers en un ambient propi d'artesans i botiguers ben representatiu de la xicoteta burgesia urbana de coetània. Ell mateix treballa la major part de sa vida com a pintor de palmitos, la qual cosa no li impediex relacionar-se i integrar-se en l'elit cultural que gira al voltant de Teodor Llorente. Autor prolífic, coneix un èxit clamorós amb els seus sainets —peces teatrals còmiques curtes— dels que arriba a escriure quaranta-set. Ja en vida, estrena en ciutats i viles de tota València, convertint-se en un referent per al teatre valencià posterior encara que rarament amb la mateixa qualitat i originalitat de situacions, personatges i jocs lingüístics. En efecte, Escalante juga de forma característica amb les deformacions còmiques que produïx el contacte entre dos llengües, el valencià i el castellà, en especial en els intents dels personatges valencianoparlants per a expressar-se en una llengua que no dominen. No obstant això, en general el llenguatge de les obres escalantines és mes ric i cuidat del que normalment es pensa⁴.

Per a est estudi hem seleccionat el lèxic relacionat amb l'alimentació, incloent tant els queviures com les begudes. Donat que estes darreres inclouen les alcoholiques, hem trobat adequat presentar els tèrmen relacionats amb les altres drogues que apareixen en els texts.

Si el llenguatge és per ell mateix un fenomen canviant en el temps, en certs camps semàntics la variació s'accentua pels canvis en els hàbits, costums i escala de valors de la societat. En el cas que ens ocupa cal tindre present que la cultura popular s'expressa clarament en la gastronomia de cada nacionalitat, la qual l'adapta al seu caràcter, a les circumstàncies de l'entorn i a la disponibilitat dels ingredients. En el segle XIX, l'alta cultura de les elits s'estén a la nova classe puixant, la burgesia, que adopta i transforma costums culinàries per a donar pas a uns hàbits que hui ens resulten molt familiars. De fet, la revolució burgesa suposa l'aparició dels manuals de cuina com els entenem en l'actualitat, la qual cosa facilitarà l'aparició d'una cuina supranacional amb una clara influència francesa, encara que no exclusiva. En Escalante, els intents de la xicoteta burgesia per abandonar les seues arrels populars en voler ascendir de classe social —i que es manifesten tan clarament en el procés de substitució lingüística dels personatges— van a implicar també canvis en els usos gastronòmics que, si bé l'estudi dels quals cau fora del present treball, repercutiran en l'adopció d'un nou vocabulari per als nous plats i maneres de cuinar.

Metodologia

El lèxic que es presenta en est article forma part d'un buidatge exhaustiu dels quaranta-set sainets escalantins que no es limita al camp de l'alimentació sinó que abraça tot el vocabulari d'interés mèdic, científic o tènic⁵.

Els texts de partida reflectixen la realitat diglòssica coetània i els fenòmens de contacte entre llengües, raó per la qual s'ha considerat convenient anotar a continuació de cada entrada la llengua a què pertany, tenint present que a més de valencià i castellà s'especifiquen els casos d'interferència lingüística, de deformacions paròdiques i els d'unes altres llengües com el francès, italià i llatí. La identificació de la llengua no pretén ser absoluta sinó adaptada al context. Així, castellanismes com *fresa* s'han classificat com a valencià i no com a interferència quan han sigut les formes dominants en context valencià en detriment de la

⁴ SIRERA, 1995: 422.

⁵ CALPE CLIMENT, 2000.

forma autòctona, en este cas *fraula*. En l'etiqueta *interferència* senyalem els casos en què la deformació d'un terme es atribuïble a la interacció de dos llengües en contacte (p.e. *pastisset* > *pastisito*), mentres que *deformacio parodica* apunta a distorsions del llenguatge referides a ignorància del personatge (p.e. *canibal* > *cañibol*), a la busca d'un efecte còmic (p.e. *xampany* > *xam-pam*) o a defectes del llenguatge trets pel seu efecte còmic, com els dels personatges «farfallosos» Gonsalo —*El xiquet del Milacre*— i Pepico —*Bolot de oros i mà*— (p.e. *dacsa* > *dacza*; *sobrassada* > *zobrazà*).

L'ortografia original es irregular i varia entre les obres i entre les diverses edicions, reflectint la falta de normativització que llavors patia el valencià. En general, Escalante escriu la seua llengua com ho faria un escriptor castellà que transcriguera la pronunciació apitxada pròpia del valencià de l'Horta. Hem considerat convenient procedir a una regularització ortogràfica seguint el model del valencià general perquè no afecta la qualitat de la informació lèxica i semàntica recollida, al temps que facilita la comprensió i la lectura segons els usos actuals. No obstant això, s'han mantingut les següents característiques originals:

- Es respecta la morfologia: *ouir* en compte d'*oir* o *oure*; *mos* (< *nos*).
- Es respecta la supressió de consonants, com ara la <d> intervocàlica de les terminacions *-aor* (< *-ador*), *-aes* (< *-ades*) i *-à* (< *-ada*), la de <r> (p.e. *pedre* < *perdre*), etc. En alguns casos es restitueix la consonant entre claudàtors: *do[ç]tor*.
- Es respecten els trets vocàlics dialectals: *suspir* (< *sospir*), *ancisam* (< *encisam*).
- Se regularitza l'ús de l'apòstrof i el guionet sempre que no afecte el vocalisme o la mètrica del vers: *qu'el* es transcriu *que el*; *s'el* per *se'l*; *de el* per *del*, etc.

Les interferències lingüístiques s'han transcrit amb ortografia castellana, d'acord amb el text original. En el cas del castellà, s'actualitza l'ortografia quan cal però es respecten els trets dialectals (p.e. *sal* > *sar*).

Els resultats es presenten com un llistat alfabètic dels lexemes en què, a més de l'entrada pròpiament dita, es dona informació sobre la llengua del terme, una definició aclaratòria senzilla, la cita contextual en què apareix i la referència de la categoria semàntica a què pertany. El recurs al context i a la categoria semàntica permet trencar la possible ambigüïtat d'algunes paraules, com ara *rosa*, que en text només s'usa per a referir-se als grans de dacsa esclafats per l'acció de la calor. Les entrades s'ordenen alfabèticament per cada llengua segons la prioritat següent: *valencià* > *castellà* > *deformació paròdica* > *interferència* > *francès* > *italià* > *llatí*.

L'estructura semàntica de dos nivells amb els descriptors que s'han usat són els següents:

1. Menjar i beure en general	2.K. Aus i ous
1.A. Menjar i menjars	2.L. Llet i derivats lactis
1.B. Beure	2.M. Peix i productes de la mar
1.C. Fam, famolenc, dejú	2.N. Oli i greixos
1.D. Set, assedegat	2.O. Pa i uns altres productes del forn
1.E. Menjar exageradament	2.P. Dolços i rebosteria
1.F. Altres conceptes relatius a l'alimentació	2.Q. Plats cuinats o preparats
2. Aliments	2.R. Salses
2.A. Aliments en general	2.S. Espècies i condiments
2.B. Verdures i hortalisses	2.T. Queviures diversos
2.C. Cereals	3. Begudes
2.D. Altres aliments vegetals	3.A. Aigua
2.E. Bolets comestibles	3.B. Begudes alcohòliques
2.F. Fruits secs	3.C. Refrescs i begudes no alcohòliques
2.G. Fruites	3.D. Infusions
2.H. Embotits i altres productes carnis	4. Tabac i altres drogues (excepte alcohol)
2.I. Classes de carn	4.A. Tabac
2.J. Formes de presentar la carn	4.B. Altres drogues (excepte alcohol)

Lèxic per orde alfabètic

A.

abadejo (castellà): abadejo (*vid.* abaejo).

Angelito. (1864) p. 349, v.521.

Descriptor: 2.M.

CASIMIRO: [...] estoy por el abadejo, / que todos esos guisotes / hasta el nombre me da miedo.

abaechi (interferència): abadejo.

La Patti de Peixcadors. (1884) p. 1887, v.824.

Descriptor: 2.M.

GAYETANO: ¿Si menjares / quisá un poco de abaechi...?

abaejo (valencià): abadejo (*Gadus callarias*), peix de cos fusiforme i de color terròs o d'oliva, que es consumix a sovint en saladura.

La "senserrà" del mercat. (1871) p. 780, v.726.

Descriptor: 2.M.

RAMONET: Mira en la xoriceria / quins xoriços hi ha en lo techo; / pues tu estarás a pa i aigua, / i per la nit abaejo.

Matasiete, espantaocho. (1884) p. 1921, v.456.

MILOTXA: A on està vosté, hu dic clar, / no s'atreix a tallar / ningun home l'abaejo.

aceituna (castellà): oliva.

Els nòvios de ma cunyà. (1880) p. 1727, v.619.

Descriptor: 2.D.

BENITO: De aceitunaz zevillanaz / me como yo una "gerreta".

agneau (francès): corder. *Cotteletes de agneau* es una forma afectada i coenta de dir *xulles de corder*.

Les criaes. (1878) p. 1681, v.223.

Descriptor: 2.I.

CLARA: ¿Li faré [...] *cotteletes de agneau*...

agua (castellà): aigua.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1389, v.AA.

Descriptor: 3.A.

AA: Dichos y Baltasara por la puerta [de la] derecha, con tres chocolates y tres vasos de agua.

aguardiente (castellà): aguardent.

La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.640.

Descriptor: 3.B.

RAMON: [...] con azúcar y aguardiente, / lo que me gusta es un poncho.

L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1803, v.593.

BENITO: Que huele usted / a aguardiente.

aigua (valencià): líquid incolor, inodor i insípid, compost d'hidrogen i oxigen, indispensable per a la vida.

El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 185, v.85.

Descriptor: 3.A.

SUNSION: ¡Mare! [...] ¿Vol aigua...?

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1295, v.228.

PERICO: Prenga vosté óxido hídrico. [...] Aigua del pual.

aguardent (valencià): licor que s'obté a partir de la destil·lació de vi, sidra i altres substàncies alcohòliques.

La sastresseta. (1867) p. 267, v.227.

Descriptor: 3.B.

GASPAR: Desdijune's en un got / d'aguardent, que es fresc i ajuda...

La xala. (1871) p. 807, v.238.

LLORENÇ: Pren un got, i d'ahí davant / du dos dine[r]s d'aguardent.

ajoarriero (castellà): guisat fet a base d'abadejo, oli i ous que es condimenta amb alls.

Angelito. (1864) p. 349, v.519.

Descriptor: 2.Q.

ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.

CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?

albergina (valencià): fruit de l'alberginera, planta solanàcia (*Solanum melongena*).

La sastresseta. (1867) p. 277, v.595.

Descriptor: 2.B.

TIMOTEO: [...] morat com una albergina / dec estar.

albercoc (valencià): fruita de l'albercoquer (*Prunus armeniaca*).

La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.617.

Descriptor: 2.G.

RAMON: [...] s'ha menjat / lliura i mitja d'albercocs.

alborz (deformació paròdica): albors, fruit de l'alborser (*Arbutus unedo*).

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2111, v.505.

Descriptor: 2.G.

PEPICO: Ramet d'alborzoz, / quinz labioz tindraz tan dolzoz.

alcachofa (castellà): carxofa.

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1588, v.AA.

Descriptor: 2.B.

AA: Mostrando a Cuc las alcachofas que Simonet colgó del pabellón.

alfambrat (valencià): famolenc, mort de fam.

Les criaes. (1878) p. 1697, v.783.

Descriptor: 1.C.

CLARA: ¡Uo! ¡Algun alfambrat!

aliment (valencià): substància que proporciona als sers vius l'energia, les matèries primeres i els composts químics indispensables per al funcionament de l'organisme.

La sastresseta. (1867) p. 273, v.450.

Descriptor: 2.A.

GASPAR: [...] traurà l'aliment p'al cos / de sa muller i família...?

alimentación (castellà): alimentació, acció o efecte d'alimentar.

Corruixetes. (1880) p. 1771, v.752.

Descriptor: 1.A.

- JUANITO: [...] alimentació opípara, / sòlida.
- alimentar** (valencià): donar o prendre aliment, sustentar-se.
La sastresseta. (1867) p. 275, v.5530. **Descriptor: 1.A.**
 TIMOTEO: Ofendre al Sinyor seria / queixar-me de la su[b]stància / que m'alimenta.
- all** (valencià): *Allium sativum*, planta liliàcia de bulb arredonit i comestible (la *cabeça*).
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1590, v.625. **Descriptor: 2.S.**
 MERGALITA: [...] sa corona de fore d'alls / tindria prompte companyera.
- almibar** (valencià): almívar, solució saturada de sucre, melasses o productes provinents d'altres etapes del refinatge del sucre.
¡Tónico! (1877) p. 1514, v.422. **Descriptor: 2.P.**
 TONICO: ¡Ai! ¡Quins ullets tan divinos / i quina boca d'almívar!
- almondiguilla** (castellà): mandonguilla.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1239, v.AA. **Descriptor: 2.J.**
 AA: [...] trayendo un tenedor con una almondiguilla.
- almorzar** (valencià): fer la primera menjada que es fa abans del dinar.
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1297, v.304. **Descriptor: 1.A.**
 BERTOMEU: ¿Tu has almorzat?
La Consoladora. (1880) p. 1828, v.24.
 CASIMIRO: Ia que de sobra tinc temps, / podrem almorzar d'espai.
- almorzar** (castellà): *vid. supra*.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1403, v.493b. **Descriptor: 1.A.**
 TORCUATO: Hombre, acabo de almorzar [...]
- ancisam** (valencià): encisam.
Un grapaet i prou. (1868) p. 383, v.48. **Descriptor: 2.B.**
 MARIA: [...] unes fulles d'ancisam.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.168.
 DONÍS: Mira; en que dels Alcoians / compre un trosset de saltxitxa / que no siga massa gran, / formatge, unes armeletes / i anxoves pe'a l'ancisam, / pe'a que més.
- angelet de sucre** (valencià): dolç confitat en forma d'àngel xicotet.
La processó per ma casa. (1868) p. 450, v.518. **Descriptor: 2.P.**
 Dolorettes: Vulle un angelet de sucre.
- animal, menjar com un** — (valencià): menjar avidament, de manera atropellada i abundant, fartar.
Trapatroles. (1895) p. 2031, v.68. **Descriptor: 1.E.**
 MELCHOR: Voste no cal preguntar: / sempre gros.
 BORJA: Gracias a Deu, / menje com un animal.
- anís** (valencià): aiguardent aromatitzat amb essència d'anís (*Pimpinella anisum*).
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1572, v.53. **Descriptor: 3.B.**
 CORO: (Fuera) "Pe'a que s'alegren les dones, / portem resoli i anís, / i pe'a alegrar-se nosatros / un cànter del de Turís."
- anisao** (castellà): anisat.
El tio Cavil-la. (1873) p. 1027, v.370b. **Descriptor: 3.B.**
 TÍO JUAN: ¿Y un traguico / del anisao?
- anisat** (valencià): aiguardent aromatitzat amb anís.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1579, v.271. **Descriptor: 3.B.**
 Coro de viejos: Pe'a llevar-se / un poc de fred, / vinga, vinga cafè. / I si posen / d'anisat / quatre gotes, fan bé.
- antropòfago** (castellà): antropòfag, persona que es nodrix de carn humana.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1791, v.156. **Descriptor: 1.F.**
 TÀRSILA: ¿I encontraven aquells vagos / a les persones mengívoles?
 BLAI: Pues, dona, si eren cañiboles, / o sean, antropofagos [sic]...
- anxova** (valencià): aladroc adobat en sal.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.168. **Descriptor: 2.M.**
 DONÍS: Mira; en que dels Alcoians / compre un trosset de saltxitxa / que no siga massa gran, / formatge, unes armeletes / i anxoves pe'a l'ancisam, / pe'a que més.
- apetit** (valencià): desig de menjar, gana.
¡Als lladres! (1874) p. 1184, v.285. **Descriptor: 1.C.**
 BERTOLDINO: Veges qui m'ha robat / l'apetit i la salut / i hasta la son.
- apetitet** (valencià): aperitiu, menjar lleuger i abellidor que es pren abans del dinar.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.85b. **Descriptor: 2.Q.**
 JESINTO: Ia que fas apetitets / pe'a que mengem més a gust, / no vages en sofregits, / fes guisaoos que tinguen suc.
- apio** (castellà): planta umbel·lífera comestible (*Apium graveolens*), molt olorosa.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 962, v.300. **Descriptor: 2.B.**
 SERAPIO: [...] si te has de parar en alguna mata / de follaje, o broseta de apio, / párate junto a Serapio [...]
- armela** (valencià): llavor comestible de l'ametler (*Prunus amygdalus*).
Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.136. **Descriptor: 2.F.**
 MARIA: [...] no eixiran a una armela.
- armela ronyosa** (valencià): ametla banyada en un almívar que forma grums en solidificar-se.
La Moma. (1874) p. 1146, v.240. **Descriptor: 2.P.**
 ROMUALDO: ¡Bendita esa boca sea, / que per lo dulce y lo fina / és una armela ronyosa / que io me la xuplaria!
- armeleta** (valencià): diminutiu d'ametla.

- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1368, v.167. **Descriptor: 2.F.**
DONÍS: Mira; en que dels Alcoians / compre un trosset de saltxitxa / que no siga massa gran, / formatge, unes armeletes / i anxoves pe'a l'ancisam, / pe'a que més.
- armossar** (valencià): esmorzar, primera menjada que es fa abans del dinar.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1804, v.597. **Descriptor: 1.A.**
BLAI: Ves arreglant l'armossar: / la xica pot ajudar-te.
- arropia** (castellà): castanyola, és a dir, mel concentrada i calenta que es tira en aigua freda i pastant-la queda molt tirosa; també la pasta comestible feta en ella (DVox).
La Moma. (1874) p. 1146, v.229. **Descriptor: 2.P.**
PACO: ¡Bendita esa boca sea / y las perlas chiquitias / que asoman por esos labios / de corales y arropia!
- arròs** (valencià): fruit d'un cereal del mateix nom (*Oryza sativa*), que és un gra ric en midó i altament nutritiu.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1240, v.582. **Descriptor: 2.C.**
JESINTA: ¿Pose ia l'arròs?
¡Tónico! (1877) p. 1510, v.265.
PRIMO: Se navega comerciant / en arròs i té finquetes...
- arròs al forn** (valencià): plat típic valencià preparat al forn amb arròs, costelles, embotit, cigrons, alls, creïlles, etc.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 479, v.102. **Descriptor: 2.Q.**
ROSA: Posa l'arròs, que ia està / ací ton pare.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.342.
RAFEL: Féu la xica una cassola / d'arròs al forn el dimarts, / ¡aixina!, en quatre perdius.
D.JAUME: ¿Com perdius?
RAFEL: Cabece d'all
D.JAUME: Això és atre.
- arròs en xolba** (valencià): arròs preparat amb xolba, que pel context pareix no ser massa apreciat. Vid. *xolba*.
Un grapaet i prou. (1868) p. 411, v.965. **Descriptor: 2.Q.**
MARIA: [...] mai s'habrà visto farta / d'arròs en xolba y potaje
- arroz** (castellà): arròs.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 480, v.AA. **Descriptor: 2.C.**
AA: [...] pondrà encima de la mesa una sartén con arroz.
- aseite** (interferència): oli.
Un grapaet i prou. (1868) p. 382, v.44. **Descriptor: 2.N.**
MARIA: "Vesina, sierre usté el poso / que mos vamos a aufegar / con la pudor del aseite..."
Una nit en la Glorietta. (1870) p. 590, v.104.
ROSA: Mira quin atra: una vieca / con más años que la Lonca / del aseite; si la viera / fer la chavala, ¡Quesús! / ¡Lo que se pinta i se llepa!
- asúcar** (interferència): sucre.
La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.640. **Descriptor: 2.P.**
RAMON: [...] con azúcar y aguardiente, / lo que me gusta es un poncho.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1262, v.474.
VIÇANTET: [...] en sierta ocasion hisieron / de azúcar i masapán / una suegra [...]
- avestruç, ser un —** (valencià): ser molt menjador, fartó.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.80b. **Descriptor: 1.E.**
JESINTO: No parla més que de carne, / de chullas, y de... rosbuf / o ros... no sé io com diu, pero això es un avestruç.
- ayunas, estar en —** (castellà): estar en dejú.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1388, v.7b. **Descriptor: 1.C.**
PRISCA: El chocolate. / Las ocho dieron, y aún / está Torcuato en ayunas.
- azucarillo** (castellà): pasta esponjosa d'almívar, clara d'ou i suc de llima.
Un grapaet i prou. (1868) p. 399, v.606. **Descriptor: 2.P.**
FEDERICO: Y para los convidados / estos dulce, casi nada: / azucarillos...

B.

- bacora** (valencià): Figa primerenca que certes varietats de figuera fan en juny o juliol.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1594, v.795. **Descriptor: 2.G.**
MESPANTOFLES: [...] només donant-li bacoires / al bocut que vol.
- bano** (castellà): un "atao de banos" es un lligat de cigarros havans
En una orxateria valenciana. (1869) p. 561, v.226. **Descriptor: 4.A.**
MORENA: Aço unicament li hu guarda / al sinyor amo; repare / quin atao de banos.
- barra, tindre [una] —** (valencià): ser molt menjador.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.337. **Descriptor: 1.E.**
RAFEL: Tot s'heu gasten en menjussa.
NÀSIA: Son fartons de calitat.
RAFEL: ¡Ell té una barra...!
D.JAUME: ¿I patix / d'un desmenjament tan gran?
- bartolillo** (castellà): pastisset farcit de crema o carn (DVox).
Jeroni i Riteta. (1872) p. 956, v.118. **Descriptor: 2.P.**
MIQUEL: Pues si s'ha deixat / per la carrera les coques / i els bartolillos.

- beber** (castellà): beure.
Un grapaet i prou. (1868) p. 403, v.AA. **Descriptor: 1.B.**
 TONETA: [...] com patix d'este vici (Acció de beber) / pot caure baix d'una roda.
- Bufar en caldo gelat..* (1869) p. 529, v.AA.
 AA: [...] se acercan a la mesa, bebiendo repetidas veces.
- bebida** (castellà): beguda.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1576, v.AA. **Descriptor: 3.B.**
 AA: Calle corta; a la derecha, un cafetín o casa de bebidas [...]
- beguda** (valencià): qualsevol líquid que es beu i, per extensió, el que conté alcohol i l'acció de prendre'l.
El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 184, v.41. **Descriptor: 3.C.**
 SUNSION: [...] ¡li senta mal la beguda! / mes tan prompte com se gita...
- La sastresseta.* (1867) p. 267, v.227.
 SUSANO: io tinc privà la beguda.
- berenar (m.)** (valencià): 1. menjada que es fa a mitja vesprada, entre el dinar i el sopar. 2. Allò que es menja per a berenar.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1413, v.784b. **Descriptor: 1.A.**
 DONÍS: El berenar no el perdone.
- Des de dalt del Micalet.* (1877) p. 1571, v.10.
 CUC: ¿Aquells dia de borrasca, / paelles i berenars / i els chelindrons, als que yo / era tan aficionat?
- berenar (v.)** (valencià): fer la menjada dita *berenar*.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1105, v.348. **Descriptor: 1.A.**
 RAFEL: A eixe home, en una porfia, / acabant de berenar / li viu io menjar-se un compte / de rosquilletes
- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1363, v.5.
 JESINTO: [...] anant-se'n esta esprà al Grau / a berenar?
- berenaret** (valencià): diminutiu de berenar (m.).
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 646, v.513. **Descriptor: 1.A.**
 VALENTÍ: Berenarets i paelles; / home, sen[t] Jaume i sent[a] Ana / i sen[t] Joan i sen[t] Pere, / ¡s'han de celebrar!
- La xala.* (1871) p. 811, v.364.
 MARIANO: Adoba una lletugueta, / arregla els caragolets, / i, xano xano, al camí, / te'n vas de Benimaclet. [...]
 JERÓNIMA: ¡la dia io que passar / hui sense berenaret...!
- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1365, v.90.
 JESINTO: Mes, tornant / al berenaret de hui, / me s'entoixa que en tartana / anirem enforfoguits, [...]
- bescuit** (valencià): massa esponjosa composta de farina, ous i sucre cuita al forn.
Les tres palomes. (1877) p. 1427, v.79. **Descriptor: 2.P.**
 VICENTA: I no compte / el xocolate en bescuits / i l'orxata...
- bescuitet** (valencià): bescuit menut.
La sastresseta. (1867) p. 276, v.562. **Descriptor: 2.P.**
 TIMOTEO: [...] me solc prendre una pastilla / en uns bescuitets, [...]
- beure** (valencià): 1. engolir un líquid. 2. per extensió, prendre begudes alcohòliques.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1390, v.75b. **Descriptor: 1.B.**
 JESINTO: ¿Pero has reparat quin trull? / ¡Lo que beu i lo que menja!
- bisquet** (interferència): deformació de *bistec*, tall de carn de vedella, etc., per a cuinar a la graella, la brasa, o saltat a la planxa o fregit (pres de l'anglès *beefsteak*).
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 511, v.72. **Descriptor: 2.J.**
 MANUELA: ¿Tu voldràs creure que tinc / ací clavat el *bisquet*? (Al estómag)
- bisquete** (interferència): bistec.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.365. **Descriptor: 2.J.**
 MANUELA: [...] ¡qué bien guisan el *bisquete*!
- bistec** (castellà): *vid. supra* bisquet.
Angelito. (1864) p. 349, v.514. **Descriptor: 2.J.**
 ROSA: Mejor / que el más hábil cocinero / hace el bistec.
- bizcochito** (castellà): diminutiu de *bizcocho*, bescuit.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1389, v.23b. **Descriptor: 2.P.**
 PRISCA: ¿Te han traído hoy bizcochitos?
- bizcocho** (castellà): bescuit.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1378, v.459. **Descriptor: 2.P.**
 PRISCA: Carne y bizcochos...
- blat** (valencià): forment, gènere de plantes herbàcies anuals de la família de les gramínies (*Triticum sp*), de fulles linears i flors agrupades en espigues terminals, cultivades pel seu gra, que constituïx la base de la fabricació del pa.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 973, v.662. **Descriptor: 2.C.**
 JERONI: ¡Si cuntos hamos cresido / com el blat i la rosella, [...]
- bocado** (castellà): mos.
Angelito. (1864) p. 349, v.514. **Descriptor: 2.A.**
 ROSA: Mejor / que el más hábil cocinero / hace el bistec. [...] Es un bocado soberbio.
- bocaillo** (interferència): dolç de moniato, coco o una altra fruita, habitualment presentat en trossos menuts (DVox).

- Jeroni i Riteta.* (1872) p. 961, v.275. **Descriptor: 2.O.**
MIQUEL: [...] io li duré uns bocaillos / si ne fem esta setmana...
- boeuf** (francés): vaca.
Les criaes. (1878) p. 1681, v.221. **Descriptor: 2.I.**
CLARA: ¿Li faré un *filet de boeuf*?
- bolado** (castellà): pasta esponjosa d'almívar, blanc d'ou i suc de llima (DVox).
Un grapaet i prou. (1868) p. 399, v.607. **Descriptor: 2.P.**
FEDERICO: Y para los convidados / estos dulce, casi nada: / azucarillos...
VICENT: ¿Bolados? / ¡Si eso son todo engañifas!
- boleta** (interferència): mandonguilla; en este cas es referix a boles de carn enverinada, que junt a les botifarres i uns altres embotits s'usaven per a desfer-se dels gossos de carrer.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 637, v.191. **Descriptor: 2.J.**
GRATINIANO: De día no echan boletas.
- bollet** (valencià): congret, panet de farina pastada en ous, llet, etc.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 512, v.124. **Descriptor: 2.O.**
ROSA: [...] esta mañana / me mandó por los bolletes,
- bollete** (castellà): congret (*vid.* bollet).
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1392, v.111b. **Descriptor: 2.O.**
PRISCA: Ay, hija, qué pan tan malo. [...]
BALTASARA: Caramba, ¡si son bolletes / de a tres!
- El xiquet del Milacre.* (1878) p. 1616, v.289.
MANUELA: ¡Questús! Paese un bollete / de a cuatro; ¡qué serio anda!
- bollo de chocolate** (castellà): congret farcit de crema de xocolate.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 960, v.237. **Descriptor: 2.P.**
MIQUEL: También otra ves le hisistes / un soneto a doña Clara / y te pagó con un bollo / de chocolate.
- botifarra** (valencià): embotit elaborat farcint un budell en sang de porc, ceba i sagí o cansalada, adobat amb sal, pebre i espècies; algunes varietats duen carn magra, arròs, etc.; en este cas es referix a l'enverinada que, junt a uns altres embotits, s'usava per a desfer-se dels gossos de carrer.
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1309, v.698. **Descriptor: 2.H.**
BENITO: ¡Home, lo que io faria / es donar-li botifarra!
- botifarrita** (interferència): botifarra.
La processó per ma casa. (1868) p. 443, v.349. **Descriptor: 2.H.**
RAMON: ¿Alguna botifarrita / que habrá comido?
- botifarró** (valencià): varietat de botifarra mes prima i allargada que conté magre.
Fugint de les bombes! (1873) p. 1068, v.349. **Descriptor: 2.H.**
SELEDONIO: Endu[s]-te els botifarrons / sequets; allí els tens penjats.
- Les criaes.* (1878) p. 1686, v.396.
QUIQUET: Home, ¿no tra[c]ta / res sobre [com cuinar] els botifarrons?
- botifarrón** (interferència): botifarró.
Les criaes. (1878) p. 1682, v.269. **Descriptor: 2.H.**
CLARA: ¿Esto son botifarrones? (Registrando la cesta) / y carne de moltón [...]
- botifarronet** (valencià): botifarró menut.
La xala. (1871) p. 811, v.338. **Descriptor: 2.H.**
MARIANO: No; en la tenda que nos feren / aquells botifarronets.
- bresquilla** (interferència): fruita de la bresquillera (*Prunus persica*). És una paraula valenciana que en este cas s'usa en castellà.
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 597, v.AA. **Descriptor: 2.G.**
AA: Sacando una bresquilla y comiéndosela.
- buc, ser [un]** — (valencià): buc és un sinònim de panxa, ventre (DCVB). Per extensió, seria també una persona que menjara de forma exagerada.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.82b. **Descriptor: 1.E.**
JESINTO: Ahir, acabant de l'olla, / mà que es menester ser buc, / ¡se menjà les quatre lliures / que tu portares de lluç!
- bucólica** (castellà): en llenguatge burlesc, menjar, aliment (del llatí *bucca*, boca. DVox).
Corruixetes. (1880) p. 1771, v.751. **Descriptor: 2.A.**
JUANITO: Su naturaleza anémica, / es fácil de comprender / que reclama mucho tónico. / La bucólica, o más bien, / alimentación opípara, / sólida.
- bufete** (castellà)
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 527, v.578. **Descriptor: 2.A.**
MANUELA: Polido, saca el "bufete"; / antes [de recitar uns versos] ustés tomarán... [...] Un pastisito...
- buñuelo** (castellà): bunyol.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 641, v.AA. **Descriptor: 2.P.**
AA: [...] una buñolería. A la puerta de ésta, una mujer sentada detrás del hornillo y la sartén de los buñuelos.
- bunyol** (valencià): massa fregida, de forma més o manco redona o de rosca, feta de pasta de farina, ous, llet i aigua, i a vegades ensucrada.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 643, v.407. **Descriptor: 2.P.**
LLUCIET: ¿Mos dona quatre bunyols / en un diner?
- bunyolet** (valencià): bunyol menut.

- La falla de Sen[t] Jusep.* (1870) p. 646, v.497. **Descriptor: 2.P.**
VALENTÍ: Vamos, ¿també bunyolets? / Clar, ¿sen[t] Jusep hu reclama!
- C.**
- cabeça d'alls** (valencià): bulb arredonit i comestible de l'all (*Allium sativum*).
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.342. **Descriptor: 2.S.**
RAFEL: Féu la xica una cassola / d'arròs al forn el dimarts, / ¡aixina!, en quatre perdius.
D.JAUME: ¿Com perdius?
RAFEL: Cabeças d'all
D.JAUME: Això és atre.
- cabellos d'àngel** (interferència): cabell d'àngel, confitura feta dels filaments d'algunes espècies de carabasses, a sovint preparada en forma de fideus.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 974, v.720. **Descriptor: 2.P.**
MIQUEL: [...] de clema y cabellos d'àngel. / A [e]spai, no esclafe uns merengues...
- cacahuete** (castellà): cacauet
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 589, v.59. **Descriptor: 2.F.**
CALATAYUD: Ven, toma unos cacahuetes.
- cacau** (valencià): nom del *Theobroma cacao*, arbre de flors xicotetes blanques o rosades, i dels seus fruits o grans de cacau.
Oros són trumfos. (1878) p. 1651, v.289. **Descriptor: 2.F.**
PEPICO: Molts el xocolate el fan / de cacau, sucre i canella;
Bolot de oros i mà. (1895) p. 2114, v.613.
XIMO: Tot molles de rosquilleta / i corfetes de cacau.
- cacauet** (valencià): fruit i llavor de la planta del mateix nom (*Arachis hypogaea*).
La casa de Meca. (1867) p. 229, v.299. **Descriptor: 2.F.**
TADEA: Li donà...
RITA: Set cacauets.
Matasiete, espantaocho. (1884) p. 1919, v.395.
MATASIETE: ¿Voleu, mentres, rosegat / cacauet?
- café** (valencià): beguda estimulants obtinguda per infusió dels grans de café (*Coffea arabica*) torrats i molts.
L'agiüelo Cuc. (1877) p. 1579, v.265. **Descriptor: 3.D**
VALENTÍ: Mas que siga una tassa / de café.
- café** (castellà): *vid. supra.*
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1124, v.937. **Descriptor: 3.D**
BARBERETA: ¡Vaya usté a tomar café!
- calabaza** (castellà): carabassa, usat ací en el sentit de rebuig a una proposició, habitualment sentimental.
Angelito. (1864) p. 337, v.62. **Descriptor: 2.B.**
ROSA: Le daba la más tremenda / y singular calabaza.
- caldo** (valencià): líquid resultant de l'ebullició prolongada en aigua de diferents productes alimentaris.
Bufar en caldo gelat. (1869) p. , v.. **Descriptor: 2.Q.**
Títol: Bufar en caldo gelat.
Tadea la cossetera. (1895) p. 2072, v.227.
ROQUET: Ia sé. Me gite; estic mal. [...] Posa ahí damunt una tassa / en caldo o aigua d'arròs.
- caña dulce** (castellà): canyamel.
Corruixetes. (1880) p. 1755, v.AA. **Descriptor: 2.D.**
AA: Matildo traerá una caña dulce y un haz de palmitos.
- canela (espècia)** (castellà): canella.
Bufar en caldo gelat. (1869) p. 527, v.572. **Descriptor: 2.S.**
VAORO: ¡Canela buena!
Fugint de les bombes! (1873) p. 1058, v.33.
SELEDONIO: Si es eso, en su botigueta, / los qu'entran por dos dineros / de claveles y canela / li darian tratamiento.
- canela en rama** (castellà): corfa sencera de la canella, en forma de canonet.
La Moma. (1874) p. 1158, v.652. **Descriptor: 2.S.**
ROMUALDO: ¡Si mi palique es más fino / que un puntejat de guitarra! / ¿Está bien dicho? ¿Hay aquí / lo que es diu canela en rama?
- canella** (valencià): corfa aromàtica del caneller, usada principalment en confiteria.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1109, v.490. **Descriptor: 2.S.**
BARBERETA: [...] Ell, que al deixar-me / ha dit: ¡clavells i canella!
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1223, v.18.
INÉS: ¿No duia també unes mostres / de canella?
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.522.
LLEPOLIA: Entrí en la pasticeria / pe'a pendre [...] un sagastino en canella.
- canellón** (interferència): canelló, confit llarg que consistix en un bocinet de canella, de taronja o d'altra substància aromàtica, cobert d'una capa de sucre (DCVB).
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1463, v.18. **Descriptor: 2.P.**
LLEPOLIA: ¿Quiere un canellón...?
- cañibol** (deformació paròdica): per *canibal*, persona que menja carn humana.

- L'herència del rei Bonet.* (1880) p. 1791, v.155. **Descriptor: 1.F.**
 TÀRSILA: ¿I encontreven aquells vagos / a les persones mengívoles?
 BLAI: Pues, dona, si eren cañiboles, / o sean, antropofagos [sic]...
- Ibid.* (1880) p. 1803, v.564.
 BLAI: De esos que hay / cañiboles, que se comen / a las personas.
- cañita** (castellà): en Puerto Rico, rom de mala qualitat (DVox). **Descriptor: 3.B.**
Els nòvios de ma cunyà. (1880) p. 1728, v.639.
 CASTAÑEDA: [...] deme usté beber cañita, / tirar las onsas a espuertas, / y sobre todo pelar / la pava con mi morena.
- canya** (valencià): beguda d'alta graduació alcohòlica, com el rom de canya. **Descriptor: 3.B.**
El rei de les criailles. (1872) p. 843, v.185.
 CLAVEL: Pose una lliura de rosa / i tres copetes de canya.
- canyamel** (valencià): canya de sucre (*Saccharum officinarum*). **Descriptor: 2.D.**
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1303, v.510.
 PERICO: Home, xuple un canyamel.
- Corruixetes.* (1880) p. 1756, v.241.
 MATILDO: ¿Estava be presentar-me / en los margallons al coll / i en lo canyamel?
- canyamó** (valencià): 1. llavor del cànem (DCVB). 2. borratxera (DGMG). **Descriptor: 2.D.**
 1. *La Moma.* (1874) p. 1152, v.468.
 DOROTEO: ¡Vaja, mala pesta, vaja!
 MELASIO: Deixa-la; ¡no parla més / un armut de canyamons!
2. *L'agüelo Cuc.* (1877) p. 1572, v.44.
 CORO: (Fuera) "Pe'a menjar-se una paella / i p[r]endre un bon canyamó / és el punt més a propòsit / l'ermita del Salvaor."
- carabassa** (valencià): fruit de la carabassera (*Cucurbita sp*), planta en diverses varietats cultivables. **Descriptor: 2.B.**
El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 187, v.137.
 SO TADEA: "A los dos chicos les compras / tres chavos de carabassa."
- Endevina, endevinalla.* (1876) p. 1301, v.423.
 SABINO: La traça es de carabassa.
 PERICO: Dios guarde al melón d'Alger.
- carabassat** (valencià): confitura de carabassa. **Descriptor: 2.P.**
Un grapaet i prou. (1868) p. 402, v.710.
 TONETA: Esta pera / i un tros de carabassat, / açò, guardem-li-hu a Quico.
- Bufar en caldo gelat..* (1869) p. 528, v.590.
 PULIDO: Doña Rufa, usté una penca... [...] de carabassat.
- carabassí** (valencià): 1. llavor de carabassa. 2. carabassa buida i seca usada per a contindre vi, aigua, etc. **Descriptor: 2.B.**
Lepe i Talala. (1895) p. 1951, v.58.
 COQUERA: Carabassí, / lo que has de buscar és el cap, / que és lo que et fa falta, infeliç.
- caracol** (castellà): caragol. **Descriptor: 2.T.**
Les criaes. (1878) p. 1684, v.321.
 CLARA: [...] y caracoles insípidos / y bodegonarios.
- caragol** (valencià): terme que s'aplica a tots els mol·luscs gastròpodes proveïts de closca i, en especial, als pulmonats del genero *Helix*. **Descriptor: 2.T.**
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.177.
 JESINTO: ¡La meua idea ha segut / fer una caragolà!
 DONÍS: ¿També caragols? ¡Millor!
- caragolà** (valencià): menjada de caragols fets a la graella i adobats en sal i pebre, i oli o mantega de porc. **Descriptor: 2.Q.**
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.176.
 JESINTO: ¡La meua idea ha segut / fer una caragolà!
 DONÍS: ¿També caragols? ¡Millor!
- caragolet** (valencià): diminutiu de caragol. **Descriptor: 2.T.**
La xala. (1871) p. 811, v.357.
 MARIANO: Adoba una lletugueta, / arregla els caragolets, / i, xano xano, al camí, / te'n vas de Benimaclet.
- caramel·lo** (valencià): Llepolia formada per pasta de sucre, glucosa i altres ingredients concentrats per mig de calor que en refredar-se s'endurixen sense cristal·litzar. **Descriptor: 2.P.**
La Consoladora. (1880) p. 1837, v.377.
 FEDERICO: M'ompliré de caramel·los / i de gemes la boljaca [...]
- cardet** (valencià): terme que s'aplica genèricament a nombroses plantes herbàcies de fulles, brot i capítols generalment espinosos. En especial, planta de la família de les compostes (*Cynara carduncullus*), pareguda a la carxofera. **Descriptor: 2.B.**
Les criaes. (1878) p. 1682, v.269.
 CLARA: ¿Esto son botifarrones? (Registrando la cesta) [...] Cardets... ¡Aguarda! / Caragols.
- caribe** (castellà): usat ací com a sinònim d'antropòfag; en castellà te el sentit figurat d'home cruel i inhumà en al·lusió als indis Caribana (DVox). **Descriptor: 1.F.**
¡Als lladres! (1874) p. 1185, v.320.
 BERTOLDINO: Siento aulor de carne humana / y soy un caribe; ¡ahum!
- carn** (valencià): músculs del cos del ser humà i dels animals (per oposició a ossos i pell), especialment quan no s'hi inclouen les viscères. **Descriptor: 2.I.**
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 511, v.68.

- MANUELA: Està en que allí mai sap una / si és carn lo que menja o peix.
¡Als lladres! (1874) p. 1207, v.971.
- MICALET: ¡Que veig! ¡Eixe és l'espantall! / ¡I eixe home és de carn i ossos!
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1393, v.173b.
- DONÍS: Demà, / en les taules deu haver / carn de toro corregut; / home, quin estofaet...
- carne** (castellà): carn.
¡Als lladres! (1874) p. 1185, v.320. **Descriptor: 2.I.**
 BERTOLDINO: Siento aulor de carne humana / y soy un caribe; ¡ahum!
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1378, v.459.
 PRISCA: Carne y bizcochos...
- carpanta** (castellà): carpanta, gana intensa en sentit despectiu.
La Moma. (1874) p. 1159, v.657. **Descriptor: 1.C.**
 VICENTA: ¡Si mi gasusa es tan grande, / que cuando salgo de casa, / apenas guipo dos rollos / se regosica mi pancha! ¡Si por sampármelos hago / més monaes que fa un gos d'aigua! / ¿Está bien dicho? ¿Hay aquí / lo que se dise carpanta?
¡Als lladres! (1874) p. 1177, v.10.
 CALIXTO: D'escribiente temporero / en l'Ajuntament estava, / i en dir això, es pot comp[r]endre / si sabré lo que és carpanta.
- carpantón** (castellà): augmentatiu de carpanta, usat per extensió per a referir-se a qui la patix.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1387, v.773. **Descriptor: 1.C.**
 SUNSION: ¡Carpantón, sastre de burros!
- carquinyol** (valencià): peça de pasta dolça, feta de farina, ou, sucre i ametles o avellanes, cuita i molt rostida al forn, que té forma semblant a un dit esclafat (DCVB).
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1488, v.784. **Descriptor: 2.P.**
 LLEPOLIA: Sosiéguese un poco. ¿Quieren / un carquinyol?
- carxofa** (valencià): capítol immadur de la carxofera (*Cynara scolymus*), carnós, cobert de bràctees imbricades i carneses en la base, comestibles.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1588, v.561. **Descriptor: 2.B.**
 MESPANTOFLES: Mira el present de carxofes / que intenta fer-li present.
- carxofeta** (valencià): diminutiu de carxofa.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1577, v.217. **Descriptor: 2.B.**
 VALENTÍ: Cull-li algunes carxofetes / de l'hort.
- casqueta** (valencià): panet de pasta farcit de confitura (DCVB). Pot ser també el diminutiu de *casca*, espècie de coca circular foradada en el centre, feta de pasta ensucrada i untada d'ou.
¡Tónico! (1877) p. 1528, v.820. **Descriptor: 2.P.**
 PEPE: Xiques, la casqueta.
- castanya** (valencià): no hem pogut documentar que és la *castanya francesa*, si una varietat del fruit sec o alguna classe de dolç (com ho és la *castanya gelada*). Tampoc quin sentit pot tindre l'expressió *ficar-se una castanya en la butxaca*.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1108, v.466.
 NÀSIA: [...] si vol que renegue d'ella, / fique's vosté en la boljaca / una castanya francesa.
- castanyola** (valencià): mel molt tirosa o la pasta comestible feta amb ella, en cast., *melcocha* o *arropía* (DGMG).
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 590, v.69. **Descriptor: 2.P.**
 ROSA: [...] le compré un chavo de quíncoles, / tramussos, i una boleta / de castanyola.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1238, v.524, 528.
 INÉS: ¿Veus quina sogra tan dolça?
 VIÇANTET: Sí, de castanyola pura. [...] Tinc ja un enfit que m'ofega. / ¿no estàs mirant que s'apega / igual que la castanyola?
- catar** (castellà): prendre una xicoteta quantitat d'un menjar o una beguda, posar-se'n un poc a la boca per apreciar-ne el gust.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 527, v.587. **Descriptor: 1.A.**
 PULIDO: Primero ustés catarán / algo de dulce.
- cavall, menjar com un** — (valencià): menjar abundantment, fartar.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1366, v.122. **Descriptor: 1.E.**
 JESINTO: Res té això que vore; si ell / menjava com un cavall, / ¡i ara veig que en quatre dies / la boca se li ha tancat!
- cavalla** (valencià): genero de peixos (*Scomber sp*) molt apreciats per la carn.
Un buen moso. (1890) p. 1999, v.402. **Descriptor: 2.M.**
 DOLORES: Vosté el trau millor quan crida: / "¿Voleu peix? ¿Reig o cavalla?"
- ceba** (valencià): nom de la planta herbàcia bulbosa de la família de les liliàcies (*Allium cepa*), i del seu bulb.
Oros són trunfos. (1878) p. 1652, v.320. **Descriptor: 2.B.**
 PEPICO: ¡I en el [teatre] de les Sobrassaes, / a on li han tirat cada cebeta...!
- cebeta** (valencià): diminutiu de cebeta.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1586, v.516. **Descriptor: 2.B.**
 SIMONET: Carxofetes que li culle / p'a que es faça un guisaet / en cebeta o en tonyina [...]
- cena** (castellà): sopar.
El tío Cavil-la. (1873) p. 1026, v.330b. **Descriptor: 1.A.**
 VALERO: Mientras preparan la cena, / dije: "vayamos a ver / al tío Juan [...]"
- cham-pam** (deformació paròdica): xampany, cava.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.370. **Descriptor: 3.B.**

- MANUELA: ¡Si usted viera / qué susto con la bromera / cuando destapó el cham-pam...!
- chocolate** (castellà): *vid xocolate*.
2. *Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1388, v.5b. **Descriptor: 2.P.**
PRISCA: El chocolate. / Las ocho dieron, y aún / está Torcuato en ayunas.
- Ibid.* (1876) p. 1389, v.AA.
AA: Dichos y Baltasara por la puerta [de la] derecha, con tres chocolates y tres vasos de agua.
- chufa** (castellà): *vid xufa*.
2. *Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1386, v.742. **Descriptor: 2.B.**
CORINA: ¿No vale más que a la vuelta / probemos la rica horchata / de chufas, en una de esas / horchaterías que tienen / tanta fama?
- chuleta** (castellà): *xulla*.
- Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1377, v.444. **Descriptor: 2.J.**
TORCUATO: Unas chuletas / quisiera yo.
- chulla** (interferència): *vid xulla*.
- Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1391, v.78b. **Descriptor: 2.J.**
JESINTO: No parla mes que de carne, / de chullas, y de... rosbuf / o ros... no sé io com diu, pero això es un avestruç.
- chullita** (interferència): *diminutiu de xulla*.
- Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1400, v.380b. **Descriptor: 2.J.**
BALASARA: Nosotras nos vamos; / ten cuenta de la chullita.
- cigarret** (valencià): *tabac picat embolicat en paper fi, mes menut que un cigarro i que es fuma*.
- En una orxateria valenciana*. (1869) p. 570, v.500. **Descriptor: 4.A.**
CHIMET: ¿Me dones un cigarret?
VIÇANTETA: ¡Es fort i te pots torbar! / Fuig.
- cigarro** (valencià): *puro, xicotet cilindre fet en fulles de tabac enrotllades que s'encén per un cap i el fum del qual s'aspira per l'altre cap, posat en la boca*.
- El rei de les crialles*. (1872) p. 856, v.605. **Descriptor: 4.A.**
NANO: Per negar-me a mi el cigarro, / li trenquí la calavera / no fa molts dies a un xulo.
- La Consoladora*. (1880) p. 1844, v.601.
MALAENA: [...] después de fer cigarro / i pegar-li deu rascons / a un misto [...]
- cigarro** (castellà): *vid supra*.
- Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1389, v.35b.
PRISCA: Los cigarros / para Torcuato.
- cigro** (valencià): *llavor globulosa de la cigronera, planta lleguminosa papilionàcia (*Cicer arietinum*)*.
- ¡Als lladres!* (1874) p. 1196, v.623. **Descriptor: 2.D.**
MARIANA: [...] Miquelo meu / desahoga el pit. / El cor apretat / tinc com un cigró; / si te veig plorar, / plorarem els dos.
- Lepe i Talala*. (1895) p. 1957, v.252.
TALALA: ¿Conde[m]nar-me...? Tinc ia el cor / com un cigró. Micaleta, / ¿me duran a la fosqueta?
MICALETA: Hu diu per a fer-te por.
- cirera** (valencià): *fruita drupàcia del cirerer, arbre de la família de les rosàcies (*Prunus avium*)*.
- La processó per ma casa*. (1868) p. 450, v.538. **Descriptor: 2.G.**
RAMON: [...] te donaré... dos cireres.
- ciruela claudia** (castellà): *varietat de pruna, fruit comestible de la prunera (*Prunus domestica*)*.
- El tio Cavi-la*. (1873) p. 1005, v.472. **Descriptor: 2.G.**
NICOLÁS: La llevaré a mi huerto / a coger ciruelas claudias.
- civà[da]** (valencià): *Beguda refrescant i diürètica, molt típica en tota València, que se sol prendre granissada —atarrossaeta— en estiu; s'elabora amb civada de perla (ordi perlat o *Hordeum vulgare*) macerada o cuïta, mel, corfa de llima, canella i un poc de fenoll. Cal tindre en compte que en valencià es conserva el classicisme *avena* per a parlar de l'*Avena sativa* i que la paraula *civada* és sinònim d'*ordi* en moltes comarques valencianes (*Hordeum sp.*, en especial *H. vulgare*, en castellà “cebada”). Així, en parlar de l'*aigua de civada* es pot tractar de la feta en *Avena sativa* —avenat—, però en general cal entendre que es tracta de la confeccionada amb ordi —ordiat—⁶.*
- La casa de Meca..* (1867) p. 229, v.265. **Descriptor: 3.C.**
RITA: Fiu traure-li una pastilla / en ensaimà, mes un got / en un capurrutxo aixina / de civà atarrossaeta.
- clavel** (castellà): *clau o clavell d'espècia*.
- Fugint de les bombes!* (1873) p. 1058, v.33. **Descriptor: 2.S.**
SELEDONIO: Si es eso, en su botigueta, / los qu'entran por dos dineros / de claveles y canela / li darian tratamiento.
- clavell** (valencià): *el clavell o clau és una espècia treta de les flors del claveller (*Syzygium aromaticum*)*. És molt preada, per la qual cosa es compara amb el millor del millor.
- L'escaleta del dimoni*. (1874) p. 1109, v.490. **Descriptor: 2.S.**
BARBERETA: [...] Ell, que al deixar-me / ha dit: ¡clavells i canella!
- clema** (interferència): *crema*.
- Jeroni i Riteta*. (1872) p. 974, v.720. **Descriptor: 2.P.**
MIQUEL: [...] de clema y cabellos d'àngel. / A [e]spai, no esclafe uns merengues...
- coca** (valencià): *massa de farina i de diversos ingredients com oli, sucre i ous, de forma generalment ovalada*

⁶ Tret de DCVB, DGMG i DRACV.

i plana, cuita al forn.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 530, v.674.

Descriptor: 2.P.

VAORO: En llicència de vosté / me menge un trosset de coca.

Jeroni i Riteta. (1872) p. 956, v.117.

MIQUEL: Pues si s'ha deixat / per la carrera les coques / i els bartolillos.

coca de dacsca (valencià): coca preparada amb farina de dacsca.

Lepe i Talala. (1895) p. 1950, v.33.

Descriptor: 2.O.

COQUERA: Xicos, coques calentetes / de dacsca. Vingau ací. / I pastissets de moniato / com la mel.

coca en panses (valencià): coca dolça que du panses en la seua massa o en la superfície com a decoració.

El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 190, v.279.

Descriptor: 2.P.

SUNSION: [...] vaig oír que me dies: / -¡Al cocotero! / Jove, coques en panses, / ¿ne vol alguna? [...]

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 528, v.610.

ROSA: No quedaban ya pasteles; / me han dado una coca en panses.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1265, v.574.

VIÇANTET: De pas, / te duré una coca en panses, [...]

coca en tomata i pimentó (valencià): coca plana i salada que du una coberta de tomata, pimentó i a sovint uns altres ingredients com ou dur, tonyina, etc.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1388, v.784-785.

Descriptor: 2.O.

DONÍS: ¡Voto a quién! Si anava a dir-los / que una coca en tomata / i pimentó mos faltava, / ¡i se'n van d'eixa manera!

cocido (castellà): olla.

Angelito. (1864) p. 339, v.143.

Descriptor: 2.Q.

D.PRUDENCIO: ¿Da al estómago calor / un cocido de querer?

cocot (valencià): Espècie de panada farcida de peix —especialment tonyina—, carn i tomata fregida (DCVB). *¡Cocots i vi!:* crit del venedor ambulant d'estos productes (cocoter).

El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 188, v.186.

Descriptor: 2.O.

TONET: [...] hasta em falta veu p'a dir: / ¡Cocots i vi, caballeros!

Ibid. (1861) p. 199, v.579.

TONET: Si la pacència me gasta, / de vosté faç una pasta / i la fique en un cocot.

Jeroni i Riteta. (1872) p. 975, v.745.

PEPE: Ia té paper / p'a embolicar malaenets / i cocots dos anys i mig.

Corruixetes. (1880) p. 1756, v.248.

MATILDO: [...] fa pocs dies se queixava / ella d'un dolor reumàtic, / i li ordenà sis cocots [...]

cocotet (valencià): diminutiu de cocot.

Un torero d'estopa. (1872) p. 935, v.608.

Descriptor: 2.O.

COCOTERO: Caballeros, la punteta. / Cocotets i vi.

codo, levantar el — (castellà): alçar el colze, beure molt en sentit figurat, generalment begudes alcohòliques, per l'acte d'alçar la bóta o el porró amb què es bevia el vi tradicionalment.

La xala. (1871) p. 812, v.AA.

Descriptor: 1.B.

AA: Levantando el codo.

codony (valencià): fruit del codonyer (*Cydonia oblonga*), del qual es prepara el codonyat.

La processó per ma casa. (1868) p. 447, v.459.

Descriptor: 2.G.

RAMON: [...] li dius que en este codony / casi el seu xic li fa un bony / a un sinyor de fora casa.

El tio Cavi-la. (1873) p. 1019, v.117b.

RAMON: ¡Un codony! / ¡Malaït ¡Si eso es capás / de causarles un fàrrago / de dos mil demonios!

codonyat (valencià): confitura de codony.

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1579, v.294.

Descriptor: 2.P.

VIEJO 1º: [...] més dolços que el codonyat.

col (valencià): hortalissa de la família de les crucíferes (*Brassica oleracea*).

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1385, v.700.

Descriptor: 2.B.

SUNSION: ¡Mà com estava la boca / el tronxo de col pe'a dir-ho!

coletó, al — (castellà): *coletó* es, en castellà, el cos de l'home en sentit figurat; *echarse al coletó* significa prendre o ingerir, habitualment en sentit irònic i censorador.

La Consoladora. (1880) p. 1829, v.79.

Descriptor: 1.B.

ESTANISLAO: [...] la tia a soles, sis copes / al coletó s'arrimà.

comer (castellà): menjar.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1119, v.798.

Descriptor: 1.A.

ROSETA: [com si cantara] “Voy a cumplir un deseo / el mejor día del año, / haciéndola a usted comer / la suela de mi sapato.”

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1377, v.441.

BALTASARA: Digan, ¿ustedes comieron / en el camino?

comer a la francesa (castellà): El servici de taula a la francesa consistix en dividir el menjar en tres seccions o servicis; tots els plats de cada servici ixen directament de la cuina i es presenten simultaneament en la taula; quan s'acaba este servici, se passa al següent. En general, els servicis equivalen respectivament als nostres primer plat, segon plat i postres.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.357-374.

Descriptor: 1.F.

PULIDO: Es que hoy la llevé a la fonda... [...] Comimos a la francesa. / ¿Cuantos platos?

MANUELA: ¡Vintisiete!

comestible (castellà): substància que pot servir d'aliment.

- El tio Cavil·la.* (1873) p. 1029, v.419b. **Descriptor: 2.A.**
JOAQUINA: [...] pero hija, ¡qué apetesibles / son aquí los comestibles / y la carne de la ovella!
- comí** (valencià): fruit aromàtic del comí (*Cuminum cyminum*), usat en pastisseria. L'expressió *prendre en comins* significa cobrar-li malvolença a algú, prendre'l amb mal ull (DCVB). **Descriptor: 2.S.**
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1291, v.93.
BERTOMEU: L'ha pres en comins. Confesse / que Pere és trapisondiste, / un poquet figó i xansero, / pero esta dona amotina.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1805, v.650.
BLAI: M'ha pres en comins.
- comida** (castellà): menjar, aliment. **Descriptor: 1.A.**
Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1341, v.509.
TOMASET: Mi comida es un titot.
Les tres palomes. (1877) p. 1444, v.616.
DORMIDO: Vaja: un pavo es mi comida.
- confit** (valencià): bocí de sucre fi endurit, esfèric, de molt poca grossària, o bé gra d'anís, comí, pinyó, avellana, ametla, etc., envoltat d'una capa de sucre fi endurit i que pot portar unes altres substàncies aromàtiques o colorants. **Descriptor: 2.P.**
Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.131.
MARIA: D'una lliura de confits, / la mitat per a Carmela, / la comare...
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1237, v.496.
VIÇANTET: [...] eixos ulls de diamant / i eixa boca de confit.
- confite** (castellà): confit. **Descriptor: 2.P.**
Un grapaet i prou. (1868) p. 395, v.503.
BALTASAR: Don Visente, por si olvida / la tartana y los confites...
- confits de pinyonet** (valencià): els que duen un pinyó envoltat amb sucre endurit. **Descriptor: 2.P.**
Bolot de oros i mà. (1895) p. 2098, v.40.
CONSEPSION: [...] li donà un grapat de gínjols / i confits de pinyonet.
- confitura** (valencià): fruita confitada, especialment la que es prepara com una melada. **Descriptor: 2.P.**
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1235, v.442.
JESINTA: [...] vaig dins a fer / confitura de pataca / que li agrà tant al teu home;
- copa** (valencià): vi, licor o una altra beguda alcohòlica que cap en una copa, got de forma acampanada normalment sostingut per un peu. **Descriptor: 3.B.**
La Consoladora. (1880) p. 1829, v.79.
ESTANISLAO: [...] la tia a soles, sis copes / al coletto s'arrimà.
- cordero** (castellà): carn de corder (cria de l'ovella) de menys de quatre mesos. **Descriptor: 2.I.**
Les criaes. (1878) p. 1686, v.385.
QUIQUET: [Llegint] "Galantina de cordero".
- cos, enganyar al** — (valencià): fer una menjada lleugera de poc valor nutritiu per a calmar la gana. **Descriptor: 1.A.**
La sastresseta. (1867) p. 274, v.483.
GASPAR: és que una cosa és menjar / i atra és enganyar al cos.
- cotteletes** (francés): costelles o xulles, en este cas de corder. **Descriptor: 2.J.**
Les criaes. (1878) p. 1681, v.223.
CLARA: ¿Li faré [...] cotteletes de agneau...
- crema** (valencià): preparació dolça de consistència semisòlida elaborada amb ous, llet, sucre, fècula o farina i canella, bollida fins a un cert punt i molt usada en pastisseria. **Descriptor: 2.P.**
Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.138.
MARIA: Als xics de casa els enganya / en sis pastissets de crema.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 962, v.324.
MIQUEL: Duré uns pastissets de crema.
- criaïlla** (valencià): creïlla, tubercle comestible de la creïllera (*Solanum tuberosum*). **Descriptor: 2.B.**
Lepe i Talala. (1895) p. 1970, v.685.
LEPE: ¡Ai, Talala! A pelar criaïlles / crec que ia pots anar deprenint.
- croqueta** (castellà): xicoteta porció d'una pasta feta amb carn picada de gallina, de porc, de peix, etc., o amb sèmola, arròs, etc., amassada amb llet i farina, i que es frig arrebossada en ou i farina o pa ratllat. **Descriptor: 2.Q.**
Angelito. (1864) p. 349, v.518.
ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.
CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?
- cucurucho** (castellà): neula de forma cònica usada habitualment per a contindre gelats. **Descriptor: 2.P.**
Un grapaet i prou. (1868) p. 398, v.AA.
AA: [...] un chico con un pañuelo lleno de cucuruchos.
- curasado** (interferència): curaçao, licor elaborat a base de la pell d'una varietat de taronja agra i amargant (*Citrus aurantium*), aiguardent i sucre. **Descriptor: 3.B.**
Bufar en caldo gelat. (1869) p. 529, v.627-630.
PULIDO: Ahora, una copita / para ir entrando en calor.
RUFÀ: ¡Jesús, si tengo un ardor...!
PULIDO: El "curasado" lo quita.

D.

dacsa (valencià): gra de la dacsa (*Zea mays*), planta gramínia.

Lepe i Talala. (1895) p. 1950, v.34.

Descriptor: 2.C.

COQUERA: xicos, coques calentetes / de dacsa. Vingau ací. / I pastissets de moniato / com la mel.

dacza (valencià): dacsa.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2106, v.300.

Descriptor: 2.C.

PEPICO: ¿Veu volté el sucre terziat? / ¡Què ha de zer sucre! Z'heu penza. / Tot éz farina de dacza.

dàtil (valencià): fruit de la palmera datilera (*Phoenix dactylifera*); els dàtils de rameta són els que encara no s'han després del rabet i es presenten en raïm.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1610, v.83.

Descriptor: 2.F.

VICENT: Envia per la sopà / i els formatgets, que al so Bruno / li agrauen, i els dàtils.

Corruixetes. (1880) p. 1752, v.109.

MATILDO: Dàtils de rameta, si, / i nyesples. [...] Sempre li agrà mastegar / indigestes llepolies [...]

dátíl (castellà): *vid. supra*.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1630, v.AA.

Descriptor: 2.F.

AA: [...] esparciéndose por el suelo algunos dátiles [...]

Corruixetes. (1880) p. 1764, v.516.

MATILDO: Por eso padece cólicos, / y no sé el baile, en un fárrago / de ñéspolas o de dátiles, / que influjo debe tener.

dejú, (estar —) (valencià): no haver pres aliment des del començament del dia.

El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 479, v.121.

Descriptor: 1.C.

ANDREU: Passar dejú la calina / del camí és prou pesaet.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1116, v.722.

PEPE: Estic dejú

BARBERETA: ¡Menge morsilla perruna!

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1388, v.8b.

PRISCA: El chocolate. / Las ocho dieron, y aún / está Torcuato en ayunas.

JESINTO: También estic io dejú...

dejuni (valencià): acció de no prendre aliments o prendre'n en una quantitat escassa durant un temps.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1270, v.726b.

Descriptor: 1.C.

JESINTA: [...] el transiran els dejunis / i anirà debilitant-se.

desdechunarse (interferència):

El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 187, v.126.

Descriptor: 1.A.

SoTADÉA: Tinc en treball al marido / y a los chiquitos en cama, / que aún no se han desdechunado.

desdejunar-se (valencià): prendre l'aliment lleuger que sol consumir-se de mati en alçar-se.

En una orxateria valenciana. (1869) p. 569, v.493.

Descriptor: 1.A.

VIÇANTETA: ¡Segur que el pare Josep / hui se desdejunarà a bon[a] hora!

Les criaes. (1878) p. 1681, v.222.

SANDALIO: ¿Fideus pe'a desdejunar-se?

desdijunar-se (valencià): desdejunar-se.

La sastresseta. (1867) p. 267, v.226.

Descriptor: 1.A.

GASPAR: Desdijune's en un got / d'aiguarent, que es fresc i ajuda...

desmai (valencià): gana, en especial quan s'acompanya de debilitat per la falta d'aliment.

En una orxateria valenciana. (1869) p. 562, v.235.

Descriptor: 1.C.

MORENA: De desmai m'estic caent [...]

Les criaes. (1878) p. 1677, v.77.

QUIQUET: [...] les onze, i encara / estem dejuns.

SANDALIO: El desmai / que io sent, ia diu...

desmai, tindre — (valencià): *vid. desmai*.

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1297, v.306.

Descriptor: 1.C.

BERTOMEU: ¿Tu has almorzat?

PERICO: No, pero he pres xocolate.

BERTOMEU: Entonces tindràs desmai. / xiqueta, ves en ton tio / i trau-li...

Trapatroles. (1895) p. 2033, v.124.

BORJA: [...] mes tardet / almorzaré.

PERANÇA: Si té desmai...

desmaiat, estar — (valencià): tindre gana.

Les criaes. (1878) p. 1682, v.268.

Descriptor: 1.C.

SANDALIO: [...] afanye's / per Déu, que estem desmaiat.

dinar (m.) (valencià): menjar principal del dia (el que es fa vora migdia o a primera hora de la vesprada) i els aliments que el conformen.

El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 476, v.30.

Descriptor: 1.A.

ROSA: [...] anit pensàrem / vindre ací a fer el dinar.

A la vora d'un sequiol. (1871) p. 726, v.454.

CARMELA: [...] mentres se cou el dinar, / podríem els tres juar / al trenta-u: ¿li pareix?

dinar (v.) (valencià): prendre el dinar (*vid. supra*).

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1118, v.763.

Descriptor: 1.A.

QUICO: Vorem ara açò qui hu paga / i qui mos dona a dinar.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1232, v.347.

- JESINTA: Córdulo, hui dinarem / tardet [...]
- dinaret** (valencià): diminutiu de dinar.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1243, v.649. **Descriptor: 1.A.**
 CORDULO: ¡I que tenim / un dinaret...! Acompanya'm.
- dolç** (valencià): producte alimentari elaborat en el qual predominen els components dolços com el sucre, mel, glucosa, dextrosa, etc.
Un grapaet i prou. (1868) p. 402, v.706. **Descriptor: 2.P.**
 TONETA: ¡Quina hermosura de dolç!
¡Tónico! (1877) p. 1519, v.577.
 PRIMO: Anem-se'n; / deus portar licor i dolços, / i tu voràs com s'alegren.
- dolç de tomata** (valencià): dolç que te com a ingredient la confitura dolça de tomata.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1255, v.236b. **Descriptor: 2.P.**
 CORDULO: ¿Te'n recordes d'aquell dolç / de tomata?
- dulce** (castellà): dolç.
Un grapaet i prou. (1868) p. 393, v.422. **Descriptor: 2.P.**
 D^oTOMASA: Los dulces con profusión; / si hay niños...
- dulse** (interferència): dolç.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 527, v.588. **Descriptor: 2.P.**
 PULIDO: Primero ustés catarán / algo de dulse.
- E.**
- eixut, [vi]** — (valencià): dit del vi o licor que no té dolçor.
La xala. (1871) p. 824, v.783. **Descriptor: 3.B.**
 MARIANO: En tastar-lo de l'eixut / ia tinc les llàgrimes fora. [Parlant de vi]
- empana[d]leta** (valencià): pasta cuïta de farina doblada per a contindre un farcit de diversos aliments i adopta forma semicircular.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.162. **Descriptor: 2.O.**
 DONÍS: Un trosset de sofrasà, / un pollastret, quatre o cinc / empanaetes, si a un cas, / i res més.
- encisam** (valencià): planta herbàcia de la família de les compostes (*Lactuca sativa*), de fulles basals grans i blanques, molt usada com a component de les ensalades. Per extensió, ensalada.
¡Als lladres! (1874) p. 1207, v.986. **Descriptor: 2.B.**
 DIEGO:[...] tornaré tot el oli / que gastí p'a l'encisam!
- endívia** (valencià): escarola, planta herbàcia composta (*Cichorium endivia*), de fulles basals rullades i retallades que es mengen en ensalada.
Les tres palomes. (1877) p. 1428, v.105. **Descriptor: 2.B.**
 VICENTA: Pues io me quedí / tan fresca com una endívia.
- engaldir** (valencià): engolir.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.346. **Descriptor: 1.A.**
 NÀSIA: Ell a soletes / se l'engaldí [una cassola d'arròs al forn]
- Una sogra de castanyola.* (1875) p. 1234, v.402.
 JESINTA: Els bons / mossets que li pose en taula, / bien se los sabe engaldir.
- engolir-se** (valencià): fer-se passar per la gola, de la boca a l'esòfag; en sentit figurat, menjar.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1389, v.24b. **Descriptor: 1.A.**
 PRISCA: ¿Te han traído hoy bizcochitos?
 JESINTO: Tots els dies se n'engul / mitja lliura.
- Lepe i Talala.* (1895) p. 1956, v.228.
 MICALETA: Eixa te l'engoliràs, / Sèneca d'Arrancapinos.
- engullir** (castellà): engolir el menjar atropelladament.
Lepe i Talala. (1895) p. 1955, v.AA. **Descriptor: 1.A.**
 AA: Mordiendo los pasteles y fingiendo que los engulle a la fuerza.
- ensaimà[da]** (valencià): ensaimada, dolç en forma d'espiral, fet amb farina, rent, ou i sucre, cuit en sagí o en oli, i recobert de sucre en pols.
La casa de Meca.. (1867) p. 229, v.265. **Descriptor: 2.P.**
 RITA: Fiu traure-li una pastilla / en ensaimà, mes un got / en un capurrutxo aixina / de civà atarrossaeta.
- ensaimada** (castellà): *vid. supra.*
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 895, v.586. **Descriptor: 2.P.**
 PACA: ¿Le gusta la ensaimada?
- ensalà** (valencià): plat compost principalment de verdura adobada en sal, oli, vinagre, etc.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.643. **Descriptor: 2.Q.**
 MANUEL: ¡Per a que ells manduquen, / fes una ensalà de pollos!
- esperit** (valencià): substàncies volatils, obtingudes per destilació, en especial del vi.
Matasieta, espantaocho. (1884) p. 1923, v.516. **Descriptor: 3.B.**
 BALTASAR: Encara que me beguera / una mija d'esperit, / quan u te aprensio, no calfa.
- espinacs** (valencià): *Spinacia oleracea*, planta herbàcia que es menja com a verdura.
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1465, v.68. **Descriptor: 2.B.**
 PEPETA: [...] quan s'assentem a dinar, / nomes reinen els fessols / i mos unfle[m] d'espinacs.

estofaet (valencià): diminutiu d'estofat, guisat fet a base de carn tallada a trossos, cuita a foc lent en creïlles, cebes, carlotes, tomaques, pesols o altres verdures, i unes fulles de llorer.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1393, v.174b.

Descriptor: 2.Q.

DONÍS: Dema, / en les taules deu haver / carn de toro corregut; / home, quin estofaet...

estofao (interferència): estofat (*vid. supra*).

Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.154.

Descriptor: 2.Q.

MARIA: [...] he fet un lleu en salseta / i un estofao que, en tastar-lo, / dirà vostè: "açò és canela".

L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1791, v.152.

BLAI: [...] un estofao / i una rostida de xulles.

F.

fam (valencià): 1. sensació produïda per la necessitat intensa de menjar. 2. per extensió, privacions en l'alimentació per la falta de recursos.

1. *La casa de Meca.* (1867) p. 222, v.32-33.

Descriptor: 1.C.

XIQUET: io tinc fam.

TONET: ¿Tens fam? Rossega't els colzes.

2. *L'escaleta del dimoni.* (1874) p. 1105, v.354.

Descriptor: 1.C.

D.JAUME: I l'amo, / mentres, que es muïga de fam.

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1590, v.627.

MERGALITA: Fon, pues, esposa la reina Set, / del rei de la Fam, en Benimaclet.

fam de llop (valencià): fam molt intensa.

Les criaes. (1878) p. 1687, v.410.

Descriptor: 1.C.

SANDALIO: Lo trist és que estic dejú / i tinc una fam de llop.

famèlic (valencià): que patix molta fam.

Tadea la cossetera. (1895) p. 2069, v.151.

Descriptor: 1.C.

ROQUET: ¡A penes ix una agüela / un poquet acomodà, / surt un viver de famèlics / pretenents...!

famolenc (valencià): que té molta fam.

La Moma. (1874) p. 1152, v.439.

Descriptor: 1.C.

VICENTA: ¡Quan estava famolenc / donava gust el ouir-lo!

farina (valencià): producte en forma de pols resultant de la molta del gra dels cereals, especialment del blat.

Oros són trumfos. (1878) p. 1651, v.295.

Descriptor: 2.T.

PEPICO: Al sucre terciat [li posem], terreta / d'escurar, farina a l'oli / i serraüra a la sèmola.

fartar (valencià): satisfer al fam o la set de forma excessiva fins a la sacietat.

Trapatroles. (1895) p. 2050, v.702.

Descriptor: 1.E.

MATIETES: Vaig a almorzar: prou disgust / tinc damunt de mi.

MATIETES: ¿I li passa / fartant?

fartera (valencià): abundància de menjar, menjada abundant.

Les criaes. (1878) p. 1684, v.313.

Descriptor: 1.A.

SANDALIO: I io, pe'a que en un palmito / s'avente, donaré al mes / dos duros i la fartera.

fartó, -ona (valencià): que menja molt, d'un apetit insaciable.

Un grapaet i prou. (1868) p. 410, v.944.

Descriptor: 1.E.

D^aTOMASA: El guiso quiero probar, / solo por gusto.

MARIA: Fartona.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.337.

RAFEL: Tot s'heu gasten en menjussa.

NÀSIA: Son fartons de calitat.

RAFEL: ¡Ell te una barra...!

D.JAUME: ¿I patix / d'un desmenjament tan gran?

fava (valencià): espècie de llegum, llavor i fruit de la favera (*Vicia faba*).

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1396, v.261.

Descriptor: 2.B.

SUNSION: ¿Qui compra tontos en faves?

Les criaes. (1878) p. 1681, v.226.

SANDALIO: [...] Leonor, faça-mos / un sofregidet en faves...

fesol (valencià): espècie de llegum, fruit de la fesolera (*Phaseolus vulgaris*).

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1465, v.67.

Descriptor: 2.D.

PEPETA: [...] quan s'assentem a dinar, / nomes reinen els fesols / i mos unfle[m] d'espinaes.

fideus (valencià): pasta alimentària de farina en forma de fils prims.

Les criaes. (1878) p. 1681, v.222.

Descriptor: 2.Q.

SANDALIO: ¿Fideus pe'a desdejunar-se?

figa (valencià): siconi de la figuera (*Ficus carica*), de forma de pera, i amb la pell verdosa, morada o negra, segons les varietats.

El trobador en un porxe. (1870) p. 684, v.381.

Descriptor: 2.G.

CRIADA: és que volen / un kilòmetro de figues, / i baix no ne queden.

Ibid. (1870) p. 698, v.729.

TOMASA: Mire per a on van les figues.

figa napolitana (valencià): figa negra, grossa i bona que madura en setembre i octubre (DCVB).

Jeroni i Riteta. (1872) p. 964, v.364.

Descriptor: 2.G.

TONA: ¡Si ell, de dia encà no era / ia estava dalt la figuera / collint-ne les millors figues!

RITETA: ¡Napolitanes! (Registrando la cesta.)

filet [de boeuf] (francès): tallada de rellomello, part carnosa i sense os que hi ha immediatament al costat del llom entre les costelles de la vaca.

Les criaes. (1878) p. 1681, v.221.

Descriptor: 2.J.

CLARA: ¿Li faré un *filet de boeuf*?

filete (italià): tros prim de carn o de peix, sense os ni tendons o sense espina, en especial de llom del bou, de la vedella, etc., que no té ossos ni tendons. *Filete* apareix en cursiva en l'original; Sirera ho atribuïx a que esta paraula d'origen italià encara no estava completament incorporada en època d'Escalante al cabal lèxic castellà (ESCALANTE, 1995: 543, n.21).

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.366.

Descriptor: 2.J.

MANUELA: [...] ¡qué bien guisan el *bisquete*!

PULIDO: ¡Y el *filete* de novillo!

flam (valencià): dolç gelatinós fet amb llet, sucre, ous i a vegades també farina que es posa en un bany maria dins d'un motle de forma troncocònica per tal que prenga cos.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.367.

Descriptor: 2.P.

MANUELA: Sobre todo, ¡vaya un flam!

flan (castellà): flam.

Angelito. (1864) p. 349, v.516.

Descriptor: 2.P.

ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.

formatge (valencià): producte elaborat a partir de la quallada de la llet pura o bé de la desnatada o de l'enriquida amb nata (greix de la llet).

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.167.

Descriptor: 2.L.

DONÍS: Mira; en que dels Alcoians / compre un trosset de saltxitxa / que no siga massa gran, / formatge, unes armeletes / i anxoves pe'a l'ancisam, / pe'a que més.

formatget (valencià): formatge menut, habitualment de forma característica.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1610, v.83.

Descriptor: 2.L.

VICENT: Envia per la sopà / i els formatgets, que al so Bruno / li agrauen, i els dàtils.

forment (valencià): blat, gènere de plantes herbàcies anuals de la família de les gramínies (*Triticum sp.*), de fulles linears i flors agrupades en espigues terminals, cultivades pel seu gra, que constituïx la base de la fabricació del pa.

¡Als lladres! (1874) p. 1186, v.342.

Descriptor: 2.C.

DIEGO: Gracias a Déu, / esta [collita], encara que apedregue / no se perd com el forment.

fresa (valencià): fraula, infructescència comestible de la fraulera (*Fragaria vesca*).

La processó per ma casa. (1868) p. 435, v.55.

Descriptor: 2.G.

PEPETA: La lliura i mitja de fresas / que els he dut per a esta esprà / no valen...

La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 646, v.512.

VALENTÍ: Passejant la mesurota / de fresas, no faran falta.

fresa (castellà): fraula (*vid. supra*).

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1387, v.752.

Descriptor: 2.G.

PRISCA: Yo acotrumbro a tomar [refresco de] fresa.

Les coentes. (1895) p. 2150, v.576.

ROSARIO: ¿Se acuerda / que prometio acompañarme / esta tarde a comer fresas?

fricandó (castellà): guisat francès (*fricandeau*) fet de carn en suc i acompanyat de cebes, tomaca i bolets.

Les criaes. (1878) p. 1686, v.380.

Descriptor: 2.Q.

QUIQUET: [Llegint] "Ventre de vaca preparado en *fricandó*"

friolera (interferència): encara que en castellà *friolera* significa una cosa insignificant i de poca importància, en este context pareix referir-se a alguna classe de pastís menut.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.521.

Descriptor: 2.P.

LLEPOLIA: Entrí en la pastisseria / pe'a pendre una friolera, / i em mengí dos sorrillistes / i un sagastino en canella.

Corruixetes. (1880) p. 1752, v.108.

Descriptor: 2.T.

VEREMUNDO: Al Mercat / a comprar unes frioleres.

frito (castellà): menjar fregit, cuit en oli, en sagi o en manteca bullent.

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1594, v.791.

Descriptor: 2.Q.

MESPANTOFLES: Desitjant p'a fer el frito / la teua sal.

fruta (valencià): fruit comestible de les plantes, ovari desenrotllat que conté alguna llavor formada.

Jeroni i Riteta. (1872) p. 965, v.412.

Descriptor: 2.G.

JERONI: Dels camps, el verdor alegre, / les flors, la fruta sabrosa, / la parra fresca i pomposa, / ¡tot hu vea mústio i negre!

Des de dalt del Micalet. (1877) p. 1544, v.191.

FACUNDO: Se mantindre'm d'arrails / i frutes, com els pardals.

fruta (castellà): *vid. supra*.

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1302, v.433.

Descriptor: 2.G.

PERICO: Fruta nueva os quiero dar [...]

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1378, v.458.

PRISCA: Baltasara, por favor, / no le dé usté ni que vea / ninguna clase de fruta, / pues todas se le indigestan. / Carne y bizcochos...

fumar (valencià): aspirar el fum d'un cigarro, una pipa, etc., i expel·lir-lo.

- El deu, dèneu i noranta.* (1861) p. 198, v.550. **Descriptor: 4.A**
 TONET: (Saliendo) ¿Vol fer favor de deixar-me / encendre esta malaguenya...?
 D. TOMAS: No fume.
- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1390, v.76b.
 JESINTO: ¡I lo que fuma i escup!
- fumar** (castellà): *vid. supra.*
- Les xiques de l'entresuelo.* (1877) p. 1480, v.531. **Descriptor: 4.A**
 MANOLO: ¿Fuma usted?
- G.**
- gachas** (castellà): 1. farinetes, menjar popular compost de farina de cereals (blat, dacsà, etc.) i aigua bullent, cuinades amb oli i sal. 2. per extensió, menjar triturat destinat generalment als xiquets molt menuts o als malalts, que es pot elaborar amb diversos ingredients.
- Angelito.* (1864) p. 363, v.981. **Descriptor: 2.Q.**
 ANGELITO: Con este traje / y mi figura / y mi gracejo / tan natural / hasta el Gran Turco / se hace unas gachas / y lleva un mate / descomunal.
- galafre** (valencià): golafre, fartó.
- La casa de Meca..* (1867) p. 232, v.390. **Descriptor: 1.E.**
 XIQUET: io tinc fam.
 SUNSION: ¿Vosté no veu quin galafre?
- galantina** (castellà): carn de vedella o au, desossada i cuinada en gelatina, que es menja freda (DClave).
- Les criaes.* (1878) p. 1686, v.385. **Descriptor: 2.Q.**
 QUIQUET: [Llegint] "Galantina de cordero".
- garrofa** (valencià): Fruit en llegum del garrofer (*Ceratonía siliqua*).
- Oros són trumfos.* (1878) p. 1651, v.292.
 PEPICO: Molts el xocolate el fan / de cacau, sucre i canella; / pues nosotros li posem / nomes garrofes [...]
- garrofa, passar** — (valencià): passar fam.
- Una nit en la Glorieta.* (1870) p. 609, v.727. **Descriptor: 1.C.**
 NICOLÁS: Mañana, sin remisión, / la planto a usted en el arroyo.
 ROSA: [Apart] Tampoc passaré garrofa; / ¡si es figura que m'apreta!
- gasofió** (interferència): deformació del cast. *gazofia*, variant de *bazofia*, menjar de molt mala qualitat.
- Les criaes.* (1878) p. 1686, v.392. **Descriptor: 2.A.**
 SANDALIO: ¿I si per falta de pràctica / mos ix algun gasofió / tan mal fet que, en acabant, / no vol tastar-lo ni el gos?
- gassussa** (valencià): fam intensa.
- Jeroni i Riteta.* (1872) p. 964, v.378. **Descriptor: 1.C.**
 RITETA: ¿Hi ha gassussa?
- Des de dalt del Micalet.* (1877) p. 1552, v.467.
 ANDREU: Tu, en tindre gassussa / ia no pares un moment.
- gasusa** (interferència): fam.
- La Moma.* (1874) p. 1159, v.657. **Descriptor: 1.C.**
 VICENTA: ¡Si mi gasusa es tan grande, / que cuando salgo de casa, / apenas guipo dos rollos / se regosica mi pancha! / ¡Si por sampármelos hago / mes monaes que fa un gos d'aigua! / ¿Está bien dicho? ¿Hay aquí / lo que se dise carpanta?
- ginebra** (valencià): beguda alcohòlica transparent, d'uns 40 graus, constituïda quasi exclusivament per aigua i alcohol, però aromatitzada amb fruits de ginebre.
- L'agüelo Cuc.* (1877) p. 1575, v.152. **Descriptor: 3.B.**
 CUC: ¿Es ginebra?
 MESPANTOFLES: Aiguarent.
- Un buen moso.* (1890) p. 1998, v.372.
 AQUILINO: ¿Te / per casualitat en casa / rom o ginebra?
- gínjol** (valencià): fruit comestible del ginjoler (*Ziziphus jujuba*).
- Bolot de oros i mà.* (1895) p. 2098, v.39. **Descriptor: 2.G.**
 CONSEPSION: [...] li donà un grapat de gínjols / i confits de pinyonet.
- golondro** (valencià): galduf, fartó.
- La casa de Meca..* (1867) p. 222, v.35. **Descriptor: 1.E.**
 TONET: Este xic es un golondro / que seria molt capaç / de menjar-se-nos a tots / per un garró.
- golosina** (castellà): llepolia.
- Les xiques de l'entresuelo.* (1877) p. 1464, v.21. **Descriptor: 2.P.**
 MANOLO: Hombre, déjeme usted en paz / con sus golosinas.
- guisat** (valencià): diminutiu de guisat, menjar cuinat que té suc i du condiments.
- L'agüelo Cuc.* (1877) p. 1586, v.516. **Descriptor: 2.Q.**
 SIMONET: Carxofetes que li culle / p'a que es faça un guisat / en cebeta o en tonyina [...]
- guisao** (interferència): guisat.
- Un grapaet i prou.* (1868) p. 386, v.191. **Descriptor: 2.Q.**
 TONETA: ¿Pos allò no era pebre negre? [...] ¡Calla, io que els ha posat / en lo guisao!
- Barraca en lo Cabanyal.* (1872) p. 897, v.648.
 MANUEL: ¡Xica, un guisao fet per l'ama...!
- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1391, v.88b.

JESINTO: Ia que fas apetitets / pe'a que mengen més a gust, / no vages en sofregits, / fes guisaos que tinguen suc.

guiso (castellà): guisat.

Un grapaet i prou. (1868) p. 410, v.944.

Descriptor: 2.Q.

D^aTOMASA: El guiso quiero probar, / solo por gusto.

Les criaes. (1878) p. 1685, v.377.

SANDALIO: [...] farem els guisos tal / con diu ahí.

Ibid. (1878) p. 1686, v.399.

QUIQUET: Pues mire / que es guiso dificultós: / rostits mateix...

guisote (castellà): augmentatiu despectiu de guisat.

Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1328, v.35.

Descriptor: 2.Q.

JAUME: [...] ell menjava en la fonda / perquè estava acostumat / als guisotes estrangers.

H.

helado (castellà): gelat, producte obtingut en batre i congelar una mescla de llet o derivats lactis i uns altres aliments en additiu.

Un grapaet i prou. (1868) p. 394, v.455.

Descriptor: 2.P.

D^aTOMASA: ¿Pues no ha de mandar usted / por helados al café?

higa (interferència): figa.

El tio Cavil-la. (1873) p. 1029, v.413b.

Descriptor: 2.G.

RAMON: Sin embargo, estoy fatal. / Quise probar una higa...

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1486, v.745.

Romana [...] que las higas son verdes; / tan tarantán, que ellas madurarán.

hígado (castellà): fetge.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.107b.

Descriptor: 2.H.

PRISCA: Parece un hígado [el xocolate, per espés].

higo (castellà): figa.

El trobador en un porxe. (1870) p. 698, v.AA.

Descriptor: 2.G.

AA: [...] le caerán algunos higos en el suelo.

horchata (castellà): orxata.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1386, v.741.

Descriptor: 3.C.

CORINA: ¿No vale más que a la vuelta / probemos la rica horchata / de chufas, en una de esas / horchaterías que tienen / tanta fama?

horchata atarrosadita (interferència): orxata aterrossada, és a dir, granissada.

La processó per ma casa. (1868) p. 454, v.654.

Descriptor: 3.C.

BIENVENIDA: [...] si usted nos quiere osequiar / después de la prosesión / horchata atarrosadita / hase que suban,

I.

in albis (llatí): en dejú. L'expressió llatina significa ignorar o estar sense entendre res, però en valencià col·loquial té el sentit de quedar-se sense haver pogut obtindre o fer una cosa que s'estava esperant.

La xala. (1871) p. 816, v.517.

Descriptor: 1.C.

SEBASTIANA: ¿Qui [té la culpa] que mon pare / a la una del dia / s'encontre in albis?

J.

jalar (interferència): terme provinent del caló i que significa *menjar*. En este fragment es referix a fer cas (engolir-se) de les amenaces d'un altre pretendent de la filla d'Isabel.

La sastresseta. (1867) p. 266, v.155.

Descriptor: 1.A.

ISABEL: Quan els colors se li amaguen, / ¿vosté és que s'heu ha "jalat"?

jamón (castellà): pernil.

Les criaes. (1878) p. 1682, v.249.

Descriptor: 2.J.

CLARA: io ha obert / el rebost, per si penjant / tenien algun "jamón".

jolivert (valencià): planta herbàcia umbel·lífera (*Petroselinum crispum*), de fulles apreciades com a condiment.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1620, v.385.

Descriptor: 2.S.

PEPET: Perqué faç de Gilabert, / este me diu jolivert.

L.

leche amerenqueneda (interferència): llet merengada, llet amb clares d'ou, batudes o no, sucre i canella.

La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.635.

Descriptor: 3.C.

BIENVENIDA: ¡La leche amerenqueneda / sí que es buena, doña Tita!

lechoncito con arroz (castellà): baconet que encara mama, de carn molt tendra i apreciada, cuinat amb arròs.

Les criaes. (1878) p. 1686, v.384.

Descriptor: 2.J.

QUIQUET: [Llegint] "Lechoncito con arroz".

licor (castellà): licor, beguda alcohòlica aromatitzada i dolça d'alta graduació.

El rei de les crialles. (1872) p. 837, v.AA.

Descriptor: 3.B.

AA: A la izquierda del fondo un aparador con botellas de licores [...]

¡Tónico! (1877) p. 1519, v.577.

PRIMO: Anem-se'n; / deus portar licor i dolços, / i tu voràs com s'alegren.

limón (castellà): llima, fruit de la llimera (*Citrus limon*).

La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.632.

TONI: Aún es mejor el limón [comparant-lo amb l'orxata]

TITA: Los ácidos son fatales.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1387, v.751.

CORINA: Yo siempre tomo [refresco de] limón.

llaüt, ser un — (valencià): ser molt menjador, fartó.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1403, v.486b.

POMERA: ¡Que me admira / ver el modo que ha engruesado / su esposo!

JESINTO: [Apart] Això es un llaüt.

llepolia (valencià): menjar fi, delicat, fet més per a plaure el paladar que per a nodrir, especialment dolços, confitures, etc.

Les xiques de l'entresuelo. (1877).

Llepolia, malnom d'un dels personatges, dit així pel seu costum de menjar contínuament dolços i confits.

Corruixetes. (1880) p. 1752, v.108.

MATILDO: Dàtils de rameta, sí, / i nyeples. [...] Sempre li agrà mastegar / indigestes llepolies [...]

llesca (valencià): tallada de pa; pot tractar-se també d'una de llesca amb ous.

La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 644, v.431.

PEPE: Pues ara, / en una llesca i mig got / d'aiguarent, voràs Maganya / com li pren l'embocadura / i toca hasta la "Traviata".

llesques en ous (valencià): tallada de pa relativament prima que es banya amb llet, es frig arrebossada en ou i se servix coberta de sucre.

La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 644, v.429.

PEPE: ¿Has fet llesques en ous?

lletugueta (valencià): encisam, planta herbàcia de la família de les compostes (*Lactuca sativa*), de fulles basals grans i blanques, molt usada com a component de les ensalades.

La xala. (1871) p. 811, v.357.

MARIANO: Adoba una lletugueta, / arregla els caragolets, / i, xano xano, al camí, / te'n vas de Benimaclet.

lleu en salseta (valencià): pulmons condimentats en salsa.

Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.154.

MARIA: [...] he fet un lleu en salseta / i un estofao que, en tastar-lo, / dirà vosté: "açò és canela".

llonganissa (valencià): embotit elaborat farcint un budell prim llarg en carn magra de porc picada i adobada amb pebre blanc i altres espècies. El carrer de la Llonganissa tenia entrada pel de Renglons i eixia al de Culla; també era anomenat del Pouet (Valencia Historico-Topográfica, citada en ESCALANTE, 1995: 1493, n.21).

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1473, v.320.

SILVESTRE: Tinc una gran casa en lo / carrer de la Llonganissa.

M.

malaeneta (valencià): diminutiu col·loquial de magdalena, pastis menut, generalment ovalat, de massa prou esponjosa, cuit en motle i fet amb farina, rent, llet, sucre, ou i oli.

Jeroni i Riteta. (1872) p. 975, v.745.

PEPE: Ia té paper / p'a embolicar malaenetes / i cocots dos anys i mig.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1481, v.566.

LLEPOLIA: ¿Vol una malaeneta?

malaguenya (valencià): probablement es tracte d'una classe de cigarro puro.

El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 198, v.547.

TONET: (Saliendo) ¿Vol fer favor de deixar-me / encendre esta malaguenya...?

D. TOMAS: No fume.

mañana (castellà): desdjuní, i també la copa que s'acostuma a prendre al començament del dia (ESCALANTE, 1995: 1598, n.11).

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1572, v.41.

CUC: ¡Ni pe'a p[r]endre la mañana / tinc siquiera un xavo fals!

Lepe i Talala. (1895) p. 1951, v.47.

LLAURADOR: Conque se n'anem a p[r]endre / la mañana, [...]

manducar (valencià): col·loquialment, menjar.

Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.642.

MANUEL: ¡Per a que ells manduquen, / fes una ensalà de pollos!

mangrana (valencià): fruit del magraner (*Punica granatum*).

Un buen moso. (1890) p. 2003, v.520.

MATILDO: ¡S'obri com una mangrana!

manjar (castellà): menjar especialment exquisit.

Les criaes. (1878) p. 1682, v.273.

CLARA: Todo manjares / para gente de barral.

manró (valencià): tros de pa dur (DCVB).

- Les criaes.* (1878) p. 1694, v.657. **Descriptor: 2.O.**
 CLARA: ¿Ací viu un tal don Sàngano / Manró?
 SANDALIO: Sandalio Manresa.
- mantequilla** (valencià): greix de la llet separat per centrifugació, agitació o batuda.
La Moma. (1874) p. 1146, v.249. **Descriptor: 2.N.**
 PACO: ¡Valenziano ezaborío!
 ROMUALDO: ¡Andalús de mantequilla!
- Ibid.* (1874) p. 1161, v.749.
 REPARADA: ¿Te embriaga / de mi cabeyo el perfume?
 DOROTEO: [Apart] Deu ser mantequilla rancia. [Alt] Sí que hase una aulorita...
- margalló** (valencià): *Chamaerops humilis*, planta palmàcia i, en especial, els seus rebrots comestibles.
Corruixetes. (1880) p. 1756, v.240. **Descriptor: 2.D.**
 MATILDO: ¿Estava be presentar-me / en los margallons al coll / i en lo canyamel?
Matasiete, espantaocho. (1884) p. 1911, v.143.
 TOMASA: [...] pelant / este matí margallons / mira si ha fet enramà.
- Marta, fer la** — (valencià): Es tracta d'una adaptació *ad hoc* del refrany valencià "Muiga Marta, i muiga farta", que per al DGMG explica l'alegria que té qui aconseguix allò que vol i que segons el DCVB es diu per a apuntar l'excés de glotoneria d'algú. Est últim diccionari documenta ja una variant, "bé canta Marta després de farta", en *Lo procés de les olives*.
- Un grapaet i prou.* (1868) p. 411, v.965. **Descriptor: 1.E.**
 MARIA: Y me pongo derecha / p'a desirle en su lenguaje / que no mos faça la Marta, / pues mai s'habrá visto farta / d'arrós en xolba y potaje.
- masapán** (interferència): massapà.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1262, v.474. **Descriptor: 2.P.**
 VIÇANTET: [...] en sierta ocasion hisieron / de asúcar i masapán / una suegra [...]
- massapà** (valencià): pastisseria feta amb ametles mòltes i sucre i cuita al forn.
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1463, v.7. **Descriptor: 2.P.**
 LLEPOLIA: No es disguste: prenga / un rotllet de massapà.
- mel** (valencià): producte natural molt dolç, fluid, pastós o cristal·litzat, elaborat per les abelles a partir del nèctar de les flors i d'altres exsudacions ensucrades de les plantes.
La sastrisseta. (1867) p. 283, v.808. **Descriptor: 2.P.**
 SUSANO: Pues.. la mel porte bollint, / mire que és un sucre...
Lepe i Talala. (1895) p. 1950, v.33.
 COQUERA: xicos, coques calentetes / de dacsa. Vingau ací. / I pastissets de moniato / com la mel.
- mel cuita** (valencià): castanyola, és a dir, mel concentrada i calenta que es tira en aigua freda i pantant-la queda molt tirosa; també la pasta comestible feta amb ella.
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 603, v.516. **Descriptor: 2.P.**
 EXPECTACIÓN: Buen sujeto tiene trazas / de ser.
 ENGRACIA: Açò, una mel cuita.
- meló** (valencià): meló de tot l'any.
¡Als lladres! (1874) p. 1193, v.540. **Descriptor: 2.G.**
 MICALLET: Que nos veren / entrar al Ratat i a mi / en lo melonar del Nene / a collir quatre melons...
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1234, v.398.
 CORDULO: Ell és llépol i s'encanta / sempre que et veu en la cuina / confitant meló i patata.
- meló d'Alger** (valencià): fruit del *Cucumis citrullus*, esfèric, de carn roja dolça i pinyols negres.
La Patti de Peixcadors. (1884) p. 1886, v.772. **Descriptor: 2.G.**
 RAMONET: Pues vamos, acabaré / fent-ti un forati en la panchi / mes gran que un meló d'Alger.
- meló de tot l'any** (valencià): fruit ovalat del *Cucumis melo*, de carn blanca, dolça i molt refrescant.
La xala. (1871) p. 819, v.618. **Descriptor: 2.G.**
 GORIET: De la navaixà / que li pegue, és que l'ensage / com a un meló de tot l'any.
- melón** (castellà): meló de tot l'any.
La xala. (1871) p. 799, v.AA. **Descriptor: 2.G.**
 AA: Algunas cáscaras de melón esparcidas por el suelo.
- melón d'Alger** (interferència): meló d'Alger.
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1301, v.424. **Descriptor: 2.G.**
 SABINO: La traça es de carabassa.
 PERICO: Dios guarde al melón d'Alger.
- membrillo** (castellà): codony.
La processó per ma casa. (1868) p. 447, v.436. **Descriptor: 2.P.**
 TITA: Un rapaz mal criado, / que comiéndose un membrillo, / se le cayó de las manos.
- El tio Cavil·la.* (1873) p. 1019, v.117b.
 TÍO JUAN: Tomad; (Ofreciéndoles un membrillo.) / eso no es malo.
- mengívol** (valencià): que es menja agradablement o amb facilitat.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1791, v.154. **Descriptor: 1.F.**
 TÀRSILA: ¿I encontraven aquells vagos / a les persones mengívoles?
- menjar** (valencià): 1. ingerir aliments sòlids o semisòlids. 2. fer un dels menjars habituals de cada dia.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1004, v.449-452. **Descriptor: 1.A.**
 RAMONA: ¡Bon viatge se prepara! / Deixe's de llepoleries / i menge, que això li falta.

- menjar blanc** (valencià): plat fet amb llet, sucre i farina d'arròs, bollit tot junt i deixat refredar per a prendre.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 646, v.509. **Descriptor: 2.P.**
 VALENTÍ: Diu: ¿sen[t] Vicent? Menjar blanc. / ¿La Mare de Déu? ¡Aguarda! / Passejant la mesurota / de freses, no faran falta.
- menjar-se** (valencià): ingerir la totalitat o una part determinada d'alguna cosa.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1105, v.348.
 RAFEL: A eixe home, en una porfia, / acabant de berenar / li viu io menjar-se un conte / de rosquilletes.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1572, v.43. **Descriptor: 1.A.**
 CORO: (Fuera) "Pe'a menjar-se una paella / i p[r]endre un bon canyamó / és el punt més a propòsit / l'ermita del Salvaor".
Trapatroles. (1895) p. 2039, v.330.
 MATIETES: [...] el [seu] llunar/ a picotaes, puc jurar, / Inés, que me'l menjaria. / ia em llepe el pico...
- menjussa** (valencià): menjar mal preparat i poc gustos.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.337. **Descriptor: 2.A.**
 RAFEL: Tot s'heu gasten en menjussa.
 NÀSIA: Son fartons de calitat.
 RAFEL: ¡Ell te una barra...!
 D.JAUME: ¿I patix / d'un desmenjament tan gran?
- mercolat, [vi]** — (valencià): segons el DGMG, el mercolat (o melcolat) és una espècie de xarop; el vi mercolat podria ser aquell al que se li ha afegit el dit xarop per a endolcir-lo .
La xala. (1871) p. 823, v.745. **Descriptor: 3.B.**
 CASIMIRO: Home, no diga d'esta agua; / diga vostè del vi aquell.
 LLORENÇ: D'a catorze, un [vi] mercolat.
- merengue** (valencià): dolç fet en clares d'ou batudes a punt de neu i sucre i cuit al forn.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 974, v.720. **Descriptor: 2.P.**
 MIQUEL: [...] de clema y cabellos d'àngel. / A [e]spai, no esclafe uns merengues...
Corruixetes. (1880) p. 1767, v.628.
 PACA: Hu diu / aixina con si tractara / de donar-li algun merengue.
- merienda** (castellà): berenar (m.).
El tio Cavil·la. (1873) p. 1021, v.188b. **Descriptor: 1.A.**
 TÍO JUAN: Conque usté les dé acabando / pa una merienda, se irán / más agradefiosos...
- mesclata** (valencià): 1. beguda composta d'unes altres diverses. 2. orxata o civada gelada, barrejada amb aigua clara (DGMG).
La casa de Meca. (1867) p. 228, v.246. **Descriptor: 3.C.**
 RITA: io estava en l'aiguaderia / prenint-me un got de mesclata / i sucant mitja pastilla [...]
En una orxateria valenciana. (1869) p. 561, v.234.
 MARIANA: ¿Què pendrà?
 MORENA: Mitja en bescuits, / i una mesclata d'a sou.
- miel** (castellà): mel.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1005, v.480. **Descriptor: 2.P.**
 NICOLÁS: Si vamos a mi masada / haré que corten colmenas; / verá usté que miel tan blanca.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1095, v.55.
 VICENTITO: [...] en pago a mi ardiente fe / deja que bese tu mano. / ¡Oh! ¡Más dulce que la miel!
- miques** (valencià): plat valencià molt típic, fet de pa remullat i després fregit; s'acompanya de cansalada, abadejo o llonganisses (ESCALANTE, 1995: 1701, n.26).
Les criaes. (1878) p. 1693, v.599. **Descriptor: 2.Q.**
 SANDALIO: I ara, ¿què almorzem?
 CLARA: ¿Vol miques?
- moixama** (valencià): tonyina secada a l'aire.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.649. **Descriptor: 2.M.**
 MANUEL: ¡Xica, un guisao fet per l'ama...! / ¿Allí no queda moixama? / ¡La traus també i que s'ofeguen!
Un buen moso. (1890) p. 2001, v.474.
 PEPA: io abans que se case / faç d'ell un tros de moixama.
- moll** (valencià): peix comestible de carn molt apreciada (*Mullus sp*).
Un buen moso. (1890) p. 1999, v.404. **Descriptor: 2.M.**
 PEPA: ¿Molls o lluç? Peix viu d'ara. (Pregonando como las pescadoras su mercancía.)
- mollet** (valencià): diminutiu de moll, espècie de peix.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1413, v.782b. **Descriptor: 2.M.**
 DONÍS: ¿Li pareix / que en una fiambrereta / uns mollets fregits...? [Per a berenar]
- moltón** (interferència): moltó, mascle de l'ovella.
Les criaes. (1878) p. 1682, v.269. **Descriptor: 2.I.**
 CLARA: ¿Esto son botifarrones? (Registrando la cesta) / y carne de moltón [...]
- mona [de Pasqua]** (valencià): coca generalment guarnida d'un o més ous durs decorats, o bé d'ous de xocolata, que es menja típicament per la festa de Pasqua de Resurrecció.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 646, v.506. **Descriptor: 2.P.**
 VALENTÍ: ¡De la mona, no se parle, / perquè la mona de Pasqua / son tres dies, i ells estan / soterrant-la una setmana!
- mondongo** (valencià): conjunt dels budells del porc i la seua carn preparada per a fer embotits (DCVB).
La "senserrà" del mercat. (1871) p. 771, v.470. **Descriptor: 2.H.**
 SO RAMONA: Que diga en certa ocasió, / quan io els mondongs li fea...

mondonguilla (valencià): variant formal de *mandonguilla*, bola de carn o de peix picada molt finament i pastada en pa rallat, ous batuts i especies.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1237, v.506.

Descriptor: 2.J.

JESINTA: [...] el principiet ia el tens fet.

INES: ¿I què li ha fet?

JESINTA: Lo que a ell li agrà: mondonguilles.

mondonguilla (interferència): *vid. supra*.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1476, v.422.

ROMANA: [...] se lo diré a Hermenegilda. [...] Aquella bajita [...] que paese una mondonguilla / con patas.

moniato (valencià): tubèrcul del moniato (*Ipomoea batatas*), dolç i comestible.

Les criaes. (1878) p. 1682, v.261.

Descriptor: 2.B.

CLARA: [...] moniatos / i cebetes.

Lepe i Talala. (1895) p. 1950, v.33.

Descriptor: 2.P.

COQUERA: xicos, coques calentetes / de dacs. Vingau ací. / I pastissets de moniato / com la mel.

morsilla (interferència): botifarra; la *morcilla perruna* era un embotit enverinat usat per a desfer-se dels gossos de carrer.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1116, v.722.

Descriptor: 2.H.

PEPE: Estic dejú

BARBERETA: ¡Menge morsilla perruna!

mos (valencià): usat ací com a sinònim d'aliment.

La sastresseta. (1867) p. 274, v.480.

Descriptor: 2.A.

ROSETA: ¡Com si en lo món sense un mos / algú es vinguera a quedar!

mos, pegar un — (valencià): fer un menjar lleuger fora de les hores habituals.

El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 482, v.241.

Descriptor: 1.A.

ANDREU: Pero... ¿no peguem un mos? / ¡Mire que no em puc sostindre!

El tio Cavil-la. (1873) p. 1009, v.609.

JOSÉ: Peguem un mos.

moscatel (castellà): moscatell, varietat de raïm del qual s'extrau un vi dolç del mateix nom.

El tio Cavil-la. (1873) p. 1005, v.476.

Descriptor: 2.G.

NICOLÁS: Cerca tengo yo unas viñas / de moscatel y de planta;

mosset (valencià): xicoteta porció d'una cosa comestible.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1234, v.402.

Descriptor: 2.A.

JESINTA: Els bons / mossets que li pose en taula, / bien se los sabe engaldir.

mosset, pegar un — (valencià): pegar un mos.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1367, v.149.

Descriptor: 1.A.

JESINTO: El objecte es que peguem / un mosset.

Des de dalt del Micalet. (1877) p. 1552, v.458.

ANDREU: Me pareix / que també de bona gana / pegaria io un mosset.

mostassa (valencià): 1. mostassa blanca, planta herbàcia anual (*Sinapis alba*), de llavors grogues amb propietats revulsives. 2. mostassa negra, planta herbàcia anual (*Brassica nigra*), les llavors de la qual s'usen en la preparació de la *salsa de mostassa*, o simplement *mostassa*, per a condimentar la carn.

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1309, v.694.

Descriptor: 2.S.

PERICO: [Despedint a Benito el boticari] ¡Adiós, / intrépido calaguala! / ¿Què, se netegen molts pots? / ¿Se pica molta mostassa?

N.

nabo (castellà): nap.

Les coentes. (1895) p. 2157, v.741.

Descriptor: 2.B.

SENÉN: ¿vols que d'una punyà et colgue / como si fueras un nabo.

nap (valencià): *Brassica napus*, planta herbàcia d'arrel carnosa i comestible.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1255, v.213b.

Descriptor: 2.B.

CÓRDULO: La pobra / sufrix d'un modo horrorós. [...] S'ha quedat descolorida / com un nap.

Matasiete, espantaocho. (1884) p. 1929, v.715.

BALTASAR: A no tindre sang de nap, / ningú ix en atre a pegar-se / i apreta a córrer.

naranja (castellà): taronja.

En una orxateria valenciana. (1869) p. 553, v.AA.

Descriptor: 2.F.

AA: [...] algunas naranjas, etc.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1474, v.348.

SILVESTRE: ¿Amor? / Sí, naranjas de la China.

notrir (valencià): nodrir, donar a un ser viu les substancies que li són necessàries per a viure.

La sastresseta. (1867) p. 274, v.471.

Descriptor: 1.F.

GASPAR: ¿D'amor a soles en l'olla / te notrirà la su[b]stància?

novillo (castellà): jòneg, bou jove de menys de dos anys.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.366.

Descriptor: 2.I.

MANUELA: [...] ¡qué bien guisan el "bisquete"!

PULIDO: ¡Y el "filete" de novillo!

nyespla (valencià): fruita de la nesplera o nesprer (*Mespilus germanica* o *Eriobotrya japonica*).

Corruixetes. (1880) p. 1752, v.109. **Descriptor: 2.G.**
MATILDO: Dàtils de rameta, sí, / i nyesples. [...] Sempre li agrà mastegar / indigestes llepolies [...]
nyéspola (interferència): interferència entre "nyespla" (val.) i "nispola" (cast.)
Corruixetes. (1880) p. 1764, v.516. **Descriptor: 2.G.**
MATILDO: Por eso padece cólicos, / y no sé el baile, en un fárrago / de nyéspolas o de dátiles, / que influjo debe tener.

O.

oli (valencià): greix de procedència animal, vegetal o mineral, que es líquid a temperatura ordinària i està format per esters dels àcids grassos o per hidrocarburs derivats del petroli.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1118, v.764. **Descriptor: 2.N.**
ROSETA: ¡Mitgeta d'oli justeta / que li posi! [a una cassola d'arròs al forn]

Oros són trunfos. (1878) p. 1651, v.295.
PEPICO: Al sucre terciat [li posem], terreta / d'escurar, farina a l'oli / i serraüra a la sèmola.

oliva (valencià): fruit en drupa de l'olivera, *Olea europaea*.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1096, v.89. **Descriptor: 2.G.**
D.JAUME: A vore si eixa gerreta / no la sacsen molt, pues té / olives i es llançaran / a perdre.

olivetes del coquillo (valencià)
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1381, v.579-580. **Descriptor: 2.G.**
DONÍS: Home, que unes olivetes / del coquillo...

olla (valencià): menjar de carn bollida amb altres ingredients, principalment creïlles, hortalisses, cigrons i a vegades gallina, cansalada, botifarra i pilota, de la qual s'extrau el caldo per a fer l'escudella.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.81b. **Descriptor: 2.Q.**

JESINTO: Ahir, acabant de l'olla, / mà que es menester ser buc, / ¡se menjà les quatre lliures / que tu portares de lluç!
olleta (valencià): cuinat senzill, sense ingredients forts, per a un malalt que comença a menjar o que està a regim (DCVB).
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1378, v.460. **Descriptor: 2.Q.**
JESINTO: Voldrà / que li posem una olleta.

opi (valencià): exsudat, dessecat a l'aire, obtingut fent incisions transversals en les capsules verdes del cascall (*Papaver somniferum*), utilitzat com a narcòtic.
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1308, v.655. **Descriptor: 4.B**
BENITO: Esa mujer, / que a cullerotades me fea / prendre el opi, que em tenia / encantat, ¡hui me desprècia!

orejón (castellà): orelló o orellana, tros de fruita, normalment albercoc o bresquilla, tallat a tires i secat al sol o torrada al forn.
Els nòvios de ma cunyà. (1880) p. 1719, v.322. **Descriptor: 2.F.**
TELESFORA: Per supost, també vendrà / "orejones" de Calanda. [...] ¡No li veus les orelles?

orxata (valencià): beguda refrescant que és una emulsió feta amb xufes o ametles, etc., pelades i xafades, sucre i aigua. L'orxata *atarrossà* o *aterrossada* és la granissada.
La processó per ma casa. (1868) p. 457, v.747. **Descriptor: 3.C.**
RAMON: [...] allarga't ahí al cantó / per deu gotets [d'orxata] d'a sisó, / que siga atarrossaeta.
En una orxateria valenciana. (1869) p. 565, v.376.
VIÇANTETA: Anem, so Miquel, refresque, / que ia li porten l'orxata.
Un buen moso. (1890) p. 2002, v.498.
PEPA: ¿Rebentar? Que rebente ell; / pastilla i bon got d'orxata.

ou (valencià): Cèl·lula germinal femenina fecundada o no d'un animal metazou, que en llenguatge col·loquial sol referir-se als posts per les aus i en particular per les gallines.
¡Als lladres! (1874) p. 1193, v.552. **Descriptor: 2.K.**
CALIXTO: Qui furta un ou, furta un bou.
Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1347, v.677.
PEPE: En l'estació / d'Alcúdia, io viu posar / a posta un tren pe'a portar / un ou a l'Exposició

ovella (valencià): Mamífer de la família dels bòvids (*Ovis aries*), de cos robust cobert de llana i que es cria per la seua carn, la llana i la llet.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1029, v.420b. **Descriptor: 2.I.**
JOAQUINA: [...] pero hija, ¡qué apetesibles / son aquí los comestibles / y la carne de la ovella!

P.

pa (valencià): aliment basic resultant de la cocció d'una massa de farina de blat, aigua, sal i rent, després de sotmetre-la a un procés de fermentació per a aconseguir una certa esponjositat.
La xala. (1871) p. 820, v.653. **Descriptor: 2.O.**

JERÒNIMA: Ia tens el pa assegurat.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 894, v.572.
MAURO: Veges lo que li poseu / entre el pa, i l'aquietareu.
El xiquet del Milacre. (1878) p. 1614, v.207.
MANUELA: ¿No veu vosté que en sa casa / el pa beneit el entren / a cistellaes?

pa fressat (valencià): pa molt blanc (DCVB).
La Moma. (1874) p. 1151, v.421. **Descriptor: 2.O.**
VICENTA: ¡Mà tu, quin / peal! Des de que el conec / està esperant un empleo; [...] Fiant-me d'eixe gamell / vint lliures

- de pa fressat / duc a les costelles.
- pa menut** (valencià): tipus de pa no documentat.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1105, v.349. **Descriptor: 2.O.**
 RAFEL: A eixe home, en una porfia, / acabant de berenar / li viu io menjar-se un compte / de rosquilletes.
 D.JAUME: ¡Què tall! / Pues mire que un compte son...
 RAFEL: Vint-i-cinc lliures de pa / menut.
- pacencieta** (valencià): diminutiu de *pacències*, galetes dolces molt menudes i dures que en València es menjaven en alguns dies assenyalats, com el de Sant Blai, patró del mal de gola (DCVB).
Jeroni i Riteta. (1872) p. 975, v.727. **Descriptor: 2.P.**
 MIQUEL: Li duguí unes pacencietes... / les que s'anava menjant / mentres tu el drama llixqueres / i uns pastissos de pataca.
- paella** (valencià): plat típic valencià que es cuina en paella, que consistix en arròs sec i que segons la comarca s'acompanya característicament de carn, peix, marisc, llegums, hortalisses i altres condiments.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 476, v.26. **Descriptor: 2.Q.**
 PEPE: La paella, al bull està [...]
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.331.
 NÀSIA: [Parlant al seu marit] No, fill. Cascú que s'arregle; / res mos importa si van / de paella, com ahir, / que en los abrets de Salvà...
 D.JAUME: ¿Estigueren de paella?
- paelleta** (valencià): diminutiu de paella.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1796, v.362. **Descriptor: 2.Q.**
 NÀSIO: A penes ixca el sol, / tots los dies de perol, / de paelleta o de xala.
- palmito** (castellà): margalló (*Chamaerops humilis*) i, en especial, els seus rebrots comestibles.
Corruixetes. (1880) p. 1755, v.AA. **Descriptor: 2.D.**
 AA: Matildo traerá una caña dulce y un haz de palmitos.
- paltrot** (valencià): poltrota, el budell més ample del porc i també la botifarra de sang que es fa amb dit budell (DCVB); en sentit figurat, persona de ventre prominent.
A la vora d'un sequiol. (1871) p. 714, v.32. **Descriptor: 2.H.**
 QUIQUETA: Ditxosa vosté, que està / com un paltrot. Si estic flaca, / prou treball tinc io.
- pan** (castellà): pa.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1392, v.111b. **Descriptor: 2.O.**
 PRISCA: Ay, hija, qué pan tan malo.
- pansa** (valencià): gra de raïm dessecat naturalment en la vinya per l'acció del sol.
La "senserrà" del mercat. (1871) p. 781, v.756. **Descriptor: 2.F.**
 CASIANO: ¿Li pareix, ¡válgame Dios!, / que açò no clama vengança / quan ella sap que una pansa / que io tinga és per als dos?
¡Tonico! (1877) p. 1515, v.4447.
 TONICO: Esta familia / deu consumir moltes panses.
- pansón** (interferència): pansó, gra de raïm o figa secada al sol (DCVB).
El tio Cavil·la. (1873) p. 1029, v.418b. **Descriptor: 2.F.**
 JOAQUINA: Hombre, un pansón no hase mella; / pero hija, ¡qué apetesibles / son aquí los comestibles / y la carne de la ovella!
- pap, omplir el** — (valencià): en sentit despectiu, menjar.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1413, v.789b. **Descriptor: 1.A.**
 JESINTO: [...] que òmpliga eixe home el pap.
- pap, tindre un** — (valencià): ser molt menjador, fartó.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.180. **Descriptor: 1.E.**
 JESINTO: ¡Est home deu tindre un pap!
- pasta** (valencià): massa tova formada per una substància sòlida molta o polvoritzada mesclada íntimament amb aigua o un altre líquid.
El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 199, v.579. **Descriptor: 2.T.**
 TONET: Si la paciència me gasta, / de vosté faç una pasta / i la fique en un cocot.
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.524.
 LLEPOLIA: [...] me s'han tornat agres. [Uns pastissos]
 D.MACARIO: Lliga poc la pasta eixa.
- pastel** (castellà): pastís.
Bufar en caldo gelat. (1869) p. 527, v.AA. **Descriptor: 2.P.**
 AA: [...] dos bandejas con dulces y pasteles.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1253, v.138b.
 ROSENDO: Si la madre de Rosendo / viene y descubre el pastel...
- pastel de espuma** (castellà): classe de pastís.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 645, v.AA. **Descriptor: 2.P.**
 AA: Dichos y la criada, con una bandeja de pasteles de espuma, dirigiéndose a la puerta de Valentí.
- pastel de Perigord** (castellà): probablement es tracte d'un pastís salat fet amb trufes de Perigord (*Tuber melanosporum*).
Angelito. (1864) p. 342, v.2266. **Descriptor: 2.P.**
 ANGELITO: [...] se comieron [...] dos raciones de ternera / y un pastel de Perigord.
- pastelillo** (castellà): pastís menut.
Lepe i Talala. (1895) p. 1949, v.AA. **Descriptor: 2.P.**

- AA: [...] un cesto lleno de tortas y pastelillos.
- pastelito** (castellà): pastís menut.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 966, v.AA. **Descriptor: 2.P.**
 AA: Dándole un pastelito.
- pastilla [de xocolate]** (valencià): porció xicoteta d'una tableta de xocolate; el costum de prendre-la desfeta per a desdejunar (xocolate a l'espanyola) estava molt estés el segle passat (ESCALANTE, 1995: 288, n. 63).
La casa de Meca. (1867) p. 228, v.246. **Descriptor: 2.P.**
 RITA: io estava en l'aiguaderia / prenint-me un got de mesclata / i sucant mitja pastilla [...]
Ibid. (1867) p. 229, v.265.
 RITA: Fiu traure-li una pastilla / en ensaimà, mes un got / en un capurrutxo aixina / de civà atarrossaeta.
La sastresseta. (1867) p. 276, v.561.
 TIMOTEO: [...] me solc prendre una pastilla / en uns bescuitets,
Un buen moso. (1890) p. 2002, v.498.
 PEPA: ¿Rebentar? Que rebente ell; / pastilla i bon got d'orxata.
- pastilla [de chocolate]** (castellà): *vid. supra.*
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1467, v.143. **Descriptor: 2.P.**
 ROMANA: [...] ¿me da usted media pastilla?
- pastilleta [de xocolate]** (valencià): diminutiu de pastilla.
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1489, v.835. **Descriptor: 2.P.**
 PURA: El xocolatero.
 ROMANA: ¡Atra volta ací el marquès / de la pastilleta!
- pastís** (valencià): 1. qualsevol producte fet a base de massa de farina, mantega i sucre, aromatitzat i cuit al forn. 2. menjar de confiteria, com ara bescuits, coques, ensaimades, púdings, etc. 3. preparació culinària, generalment cuinada, d'una pasta elaborada amb ingredients diversos (carn, peix, ous, hortalisses, formatge, cereals, etc.) que es presenta en forma de pastís.
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 645, v.453. **Descriptor: 2.P.**
 CRIADA: Que ací te vosté els pastissos.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 964, v.377.
 JERONI: [...] ¡si deus tindre la boqueta / mes dolça que este pastís!
- pastís de la Esperança** (valencià): Escalante aclarix poc després que es tracta de "pasteles de espuma".
La falla de Sen[t] Jusep. (1870) p. 645, v.446. **Descriptor: 2.P.**
 RAFEL: En la sucreria nova / encarreguí, tenen fama, / mitja dotzena de / pastissos de la Esperança.
- pastisito** (interferència): pastís.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 527, v.578. **Descriptor: 2.P.**
 MANUELA: Polido, saca el "bufete"; / antes [de recitar uns versos] ustés tomarán... [...] Un pastisito...
- pastisset** (valencià): xicoteta panada semicircular de vora crestada, farcida de menjars salats o dolços. També es diu d'una massa de pa relativament menuda i farcida de conserves.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 966, v.450. **Descriptor: 2.P.**
 JERONI: Tens raó; / allarga'm un pastisset.
- pastisset carat** (valencià): pastís recobert d'un bany de sucre i midó.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 956, v.124. **Descriptor: 2.P.**
 MIQUEL: Per a que els taste, li duc / ací uns pastissos carats...
- pastisset de crema** (valencià): pastís farcit de crema.
Un grapaet i prou. (1868) p. 385, v.138. **Descriptor: 2.P.**
 MARIA: Als xics de casa els enganya / en sis pastissos de crema.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 962, v.324.
 MIQUEL: Dure uns pastissos de crema.
- pastisset de moniato** (valencià): pastís en forma de panadeta i farcit de pasta dolça de moniato.
Lepe i Talala. (1895) p. 1950, v.35. **Descriptor: 2.P.**
 COQUERA: xicos, coques calentetes / de dacs. Vingau ací. / I pastissos de moniato / com la mel.
- pastisset de pataca** (valencià): pastís de moniato.
Jeroni i Riteta. (1872) p. 960, v.252. **Descriptor: 2.P.**
 MIQUEL: [...] li drem / uns pastissos de pataca.
- pataca** (valencià): moniato; tubèrcul d'esta planta.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1234, v.398. **Descriptor: 2.B.**
 CÓRDULO: Ell es llépol i s'encanta / sempre que et veu en la cuina / confitant meló i pataca.
Ibid. (1875) p. 1235, v.442.
 JESINTA: [...] vaig dins a fer / confitura de pataca / que li agrà tant al teu home;
- pato** (castellà): ànec, nom de diverses espècies d'aus palmípedes, habitualment del gènere *Anas*.
Fugint de les bombes! (1873) p. 1067, v.343. **Descriptor: 2.K.**
 MANUELA: Es verdat. / Que no te se olvide el pato.
- pato** (interferència): *vid. supra.*
La xala. (1871) p. 811, v.367. **Descriptor: 2.K.**
 LLORENÇ: ¡El dia que caiga [el govern], un pato / li tinc promés al meu cos!
- pava** (castellà): femella del tito. *Pelar la pava*: en sentit figurat, festejar.
Angelito. (1864) p. 346, v.419. **Descriptor: 2.K.**
 ROSA: [...] al contemplar a los dos / aquí pelando la pava.

- pavo** (castellà): tito.
Les tres palomes. (1877) p. 1444, v.616. **Descriptor: 2.K.**
 DORMIDO: Vaja: un pavo es mi comida.
- pavo trufado** (castellà): tito farcit amb una pasta condimentada amb trufes.
Angelito. (1864) p. 349, v.518. **Descriptor: 2.J.**
 ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.
 CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?
- pebre negre** (valencià): pols o granulat produït per la trituració del fruit madur i dessecat de la *Piper nigrum*.
Un grapaet i prou. (1868) p. 386, v.191. **Descriptor: 2.S.**
 TONETA: ¿Pos allò no era pebre negre? [...] ¡Calla, io que els ha posat / en lo guisao!
Ibid. (1868) p. 411, v.956.
 TONETA: ¡Ai, els polvos del melic, / que els posi per pebre negre!
- pebrereta** (valencià): pebre coent, en castellà *guindilla* (DCVB).
Les criaes. (1878) p. 1682, v.252. **Descriptor: 2.B.**
 SANDALIO: [...] algun rastre / de pebreretes.
- pera** (valencià): fruita de la perera, *Pyrus communis*.
La casa de Meca.. (1867) p. 225, v.155. **Descriptor: 2.G.**
 PERE: ¡Si el om no pot donar peres!
Un grapaet i prou. (1868) p. 402, v.710.
 TONETA: Esta pera / i un tros de carabassat, / açò, guardem-li-hu a Quico.
- perdiu** (valencià): en este context, *cabeça d'all*.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1104, v.342. **Descriptor: 2.S.**
 RAFEL: Feu la xica una cassola / d'arròs al forn el dimarts, / ¡aixina!, en quatre perdius.
 D.JAUME: ¿Com perdius?
 RAFEL: Cabeças d'all
 D.JAUME: Això és atre.
- perdiz** (castellà): perdiu (*Alectoris rufa*), au de plomatge conspicu, de colors gris rogenc, blanc, negre i roig, gregària, sedentària i molt preada com a peça de caça amb ús culinari.
Angelito. (1864) p. 342, v.264. **Descriptor: 2.K.**
 ANGELITO: [...] se comieron [...] / una polla, tres perdices, [...]
- periquillo** (valencià): "Dulce pequeño, especie de melindre" (dolç fet de pasta de mel) segons el DUE, citat en ESCALANTE, 1995: 1212, n.52.
¡Als lladres! (1874) p. 1198, v.699. **Descriptor: 2.P.**
 DIEGO: ¿A on està la xiquilla? / Li portava uns periquillos.
- pernil** (valencià): cuixa o espatlla de porc o de senglar salada, i posteriorment dessecada per a que es conserve.
Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1341, v.510. **Descriptor: 2.J.**
 TOMASET: Mi comida és un titot.
 PEPE: Pues la meua és un pernil.
Les criaes. (1878) p. 1678, v.103.
 SANDALIO: Menguava el pernil, penjat / a on ni oldre-lo el gat podia.
- perol** (valencià): olla.
L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1796, v.362. **Descriptor: 2.Q.**
 NÀSIO: A penes ixca el sol, / tots los dies de perol, / de paelleta o de xala.
- pescado** (castellà): peix.
Un buen moso. (1890) p. 1999, v.AA. **Descriptor: 2.M.**
 AA: Pepa, que se supone es vendedora de pescado, vestirá como éstas [...]
- pèsol** (valencià): llavor de la pesolera, la lleguminosa *Pisum sativum* spp. *sativum*.
La Patti de Peixcadors. (1884) p. 1875, v.421. **Descriptor: 2.D.**
 GAYETANO: ¡Un pèsol!
- petróleo** (castellà): aiguardent; cal recordar que els quinqués s'encenien tant amb petroli com amb alcohol (ESCALANTE, 1995: 827, n.19).
La xala. (1871) p. 808, v.273. **Descriptor: 3.B.**
 LLORENÇ: Segons el metge que em cuida / patixc del... gastro hepipóleo... / i mig ditet de petróleo / m'apanya el cos en seguida.
Ibid. (1871) p. 813, v.435.
 MARIANO: ¡Home, hi ha un vinet d'a setze / en casa la Manisera...! [...]
 LLORENÇ: Allí vaig beure io / un petróleo refinado...
- picaüra** (valencià): tabac picat.
Un buen moso. (1890) p. 2001, v.479. **Descriptor: 4.A.**
 DOLORES: ¿Se'n queda dos lliures / de picaüra?
- pienset** (interferència): del castellà *pienso*, aplicat ací a l'esmorzar.
Fugint de les bombes! (1873) p. 1073, v.511. **Descriptor: 1.A.**
 SÚRIA: Yo ya fiu el meu pienset.
- pilota** (valencià): massa de carn picada i pastada amb ou batut, pa ratllat, farina, jolivert, pinyons, etc., semblant a la mandonguilla, però mes grossa i allargada.
La falla de Sen[ti] Jusep. (1870) p. 646, v.504. **Descriptor: 2.H.**
 VALENTÍ: [...] ¿ve Carnistoltes? ¡quallat! / ¡I que és bovo! Mai s'escapa / de que per damunt li ballen / les pilotes

- d'ordenança.
- pimentó** (valencià): fruit de la solanàcia *Capsicum annuum* o pimentonera.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1388, v.784-785. **Descriptor: 2.B.**
 DONÍS: ¡Voto a quién! Si anava a dir-los / que una coca en tomata / i pimentó mos faltava, / ¡i se'n van d'eixa manera!
- pinyonet** (valencià): diminutiu de pinyó, llavor comestible del pi pinyoner (*Pinus pinea*).
Bolot de oros i mà. (1895) p. 2098, v.39. **Descriptor: 2.F.**
 CONSEPSION: [...] li donà un grapat de gínjols / i confits de pinyonet.
- polla** (castellà): gallina jove, mitjanament crescuda, que no pon ous o que fa poc que ha començat a pondre'ls.
Angelito. (1864) p. 342, v.2264. **Descriptor: 2.K.**
 ANGELITO: [...] se comieron [...] / una polla [...]
- pollastre** (valencià): gall domèstic, especialment quan és jove.
En una orxateria valenciana. (1869) p. 560, v.211. **Descriptor: 2.K.**
 MORENA: D'una cama / el nogue com a un pollastre [...]
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 899, v.728.
 MANUEL: Mes valguera que vingúereu / en un pollastre. ¡Arrastrats!
- pollastret** (valencià): diminutiu de pollastre.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1367, v.155. **Descriptor: 2.K.**
 DONÍS: ¿S'ha fet algun pollastret, / eh?
Ibid. (1876) p. 1368, v.161.
 DONÍS: Un trosset de sofrasà, / un pollastret, quatre o cinc / empanaetes, si a un cas, / i res més.
- pollo** (interferència): pollastre.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.643. **Descriptor: 2.K.**
 MANUEL: ¡Per a que ells manduquen, / fes una ensalà de pollos!
- polvillo** (castellà): terme castellà per *rapé*, tabac en pols per a aspirar pel nas i que fa esternudar.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1573, v.81. **Descriptor: 4.A.**
 MESPANTOFLES: ¡Apsxi...! (Estornudando)
 CUC: ¿Això és que gastes polvillo?
 MESPANTOFLES: Estic un poc co[n]stipat.
- poma** (valencià): fruita de la pomera, *Malus domestica*.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1401, v.413b. **Descriptor: 2.G.**
 JESINTO: ¡lo vaig a avorrir les pomes / d'esta feta!
- poncho** (castellà): ponx.
La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.640. **Descriptor: 3.B.**
 RAMON: [...] con azúcar y aguardiente, / lo que me gusta es un poncho.
- ponsil** (interferència): poncil, fruit semblant a una llima però més gros, d'olor agradable i polpa menys aspra que aquella.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1399, v.370b. **Descriptor: 2.G.**
 BALTASARA: Yo no sabía / cuál ponerme, el [vestido] de color / de ponsil o el floritas...
- ponx** (valencià): beguda calenta feta amb aigua, te, rom, llima i sucre.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 491, v.505. **Descriptor: 3.B.**
 PEPE: En casa Petra / farem un ponx quan s'acabe / la volta.
- ponxet** (valencià): diminutiu de ponx.
Un buen moso. (1890) p. 1998, v.375. **Descriptor: 3.B.**
 AQUILINO: ¿Te / per casualitat en casa / rom o ginebra? [...]
 ANDREU: ¿Faré un ponxet?
- postres** (valencià): fruita, dolços o altres menjars amb què s'acaba el dinar i el sopar.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.652. **Descriptor: 1.A.**
 MATÍAS: Nelo, io ha dut un meló / pe'a postres.
L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1118, v.769.
 RAFEL: Hui, / ni postres crec que tindra.
- potaje** (castellà): potatge, plat de llegums i uns altres vegetals guisats que es preparava per al nodriment en els dies d'abstinència de carn; en l'Horta és molt típic el preparat amb cigrons, creïlles, bledes i ou dur.
Un grapaet i prou. (1868) p. 411, v.965. **Descriptor: 2.Q.**
 MARIA: [...] mai s'habrá visto farta / d'arròs en xolba y potaje
- potaque** (interferència): potatge.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1595, v.831. **Descriptor: 2.Q.**
 MESPANTOFLES: ¿T'enrecordes del milacre / que feres en la Corona / remenejant el potaque?
Lepe i Talala. (1895) p. 1962, v.399.
 MENEOS: Nyo Alcalde, / perdone vosté si fique / la cullerà en lo potaque / monosipal.
- p[r]endre** (valencià): ingerir un aliment, habitualment líquid, o un medicament.
Endevina, endevinalla. (1876) p. 1297, v.305. **Descriptor: 1.A.**
 PERICO: [...] he pres xocolate.
Ibid. (1876) p. 1308, v.655. **Descriptor: 1.B.**
 BENITO: Esa mujer, / que a cullerotades me fea / p[r]endre l'opi, que em tenia / encantat, ¡hui me desprècia!
- principiet** (valencià): plat que se servix en el dinar entre l'olla i els postres (DVox).
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1235, v.444. **Descriptor: 2.A.**
 JESINTA: [...] vaig dins a fer / confitura de pataca / que li agrà tant al teu home; i un principiet... [...] ... que es

- xuplarà els dits.
Ibid. (1875) p. 1237, v.506.
 JESINTA: [...] el principiet ia el tens fet.
 INES: ¿I qué li ha fet?
 JESINTA: Lo que a ell li agrà: mondonguilles.
- púding** (castellà): púding, 1. dolç preparat en bescuit o pa desfet en llet, sucre i fruites seques, cuit al bany maria; 2. qualsevol menjar, dolç o salat, preparat en un motle.
Angelito. (1864) p. 349, v.516. **Descriptor: 2.Q.**
 ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.
 CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?
- punta** (valencià): part del cigarro o del cigarret que queda després de fumar-lo.
Un grapaet i prou. (1868) p. 383, v.50-56. **Descriptor: 4.A**
 MARIA: [...] les hores/ passa en lo balco fumant, / [...] entre escopinyaes i puntas [...]
- punta de diamant** (valencià): dolç de rebosteria molt elaborat fet a base de merengue, bescuit, rovell d'ou i fruita confitada (ESCALANTE, 1995: 904, n.56).
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.658. **Descriptor: 2.P.**
 MANUEL: I ell hu diu poc arrogant. / No pareix sino que duga / una punta de diamant.
- puré** (castellà): puré, aliment triturat, cuit i reduït a pasta.
Angelito. (1864) p. 349, v.516. **Descriptor: 2.T.**
 ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.
 CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?
- puret** (valencià): diminutiu de puro.
¡Tónico! (1877) p. 1507, v.129. **Descriptor: 4.A**
 TONICO: ¿Vols fumar / un puret?
- puro** (valencià): cigarro, xicotet cilindre fet amb fulles de tabac enrotllades que s'encén per un cap i el fum del qual s'aspira per l'altre cap, posat en la boca.
La processó per ma casa. (1868) p. 437, v.115. **Descriptor: 4.A**
 TONI: Este puro no vol córrer. (Tirando el cigarro)
Des de dalt del Micalet. (1877) p. 1547, v.304.
 FACUNDO: Ia sé; / compré un puro de l'estanc, / me'l fume, i muic de repent.
- Q.**
- quíncol** (interferència): deformació de *gínjol*, fruit comestible del ginjoler (*Ziziphus jujuba*).
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 590, v.67. **Descriptor: 2.G.**
 ROSA: [...] le compré un chavo de quíncoles, / tramussos, i una boleta / de castanyola.
- R.**
- ragea** (valencià): confits menuts (DCVB).
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1480, v.532. **Descriptor: 2.P.**
 LLEPOLIA: ¿Vol un poquet de ragea?
- raïm** (valencià): fruita comestible de la vinya (*Vitis vinifera*).
Jeroni i Riteta. (1872) p. 974, v.716. **Descriptor: 2.G.**
 JERONI: ¡Oi! ¡Sen[t] Jogim, quin raïm!
El tio Cavil·la. (1873) p. 994, v.105.
 RAMON: ¡Pues no estic tota la nit / en lo llit ensomiant / que menge grans de raïm!
- rajà[da]** (valencià): nom donat a diversos peixos del genero *Raja*, de cos en forma de disc i cua més o manco prima i llarga.
Un buen moso. (1890) p. 2013, v.849. **Descriptor: 2.M.**
 PEPA: Amo, ¿vol una rajà / sancereta? (Señalando a doña Calamanda.)
- refresc** (valencià): beguda fresca.
El deu, dèneu i noranta. (1861) p. 188, v.172. **Descriptor: 3.C.**
 SO TADEA: Vaig a prendre'm un refresc, / que tinc les galtes en flama.
Les coentes. (1895) p. 2141, v.282.
 ARTEMISA: ¿Vols un refresc?
- refresco** (castellà): refresc.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1377, v.444. **Descriptor: 3.C.**
 BALTASARA: Les haré luego / un refresco.
Ibid. (1876) p. 1386, v.737.
 PRISCA: Pero, querida, usted olvida / mi refresco, y tengo seca / la garganta.
- reig** (valencià): peix de l'espècie *Corvina nigra* (DCVB).
A la vora d'un sequiol. (1871) p. 735, v.715. **Descriptor: 2.M.**
 PELEGRÍ: Llobarra meua, / si no em vols vore enrotllat / com una anguila maresa, / no t'oposes a que es case / este Reig en eixa Tenca.
Un buen moso. (1890) p. 1999, v.402.
 DOLORES: Vosté el trau millor quan crida: / "¿Voleu peix? ¿Reig o cavalla?"
- relleno** (castellà): farcit picat de carn, herbes, hortalisses o uns altres ingredients.
Angelito. (1864) p. 349, v.517. **Descriptor: 2.J.**

ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.

CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?

renyonà[da] (valencià): part del cos on es troben els renyons.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1612, v.153.

Descriptor: 2.J.

MANUELA: [...] s'apega / en cada galta una xulla / de renyonà; como suena.

resoli (valencià): licor compost d'aiguardent, sucre i un ingredient olorós (DCVB).

L'agüelo Cuc. (1877) p. 1572, v.53.

Descriptor: 3.B.

CORO: (Fuera) "Pe'a que s'alegren les dones, / portem resoli i anís, / i pe'a alegrar-se nosatros / un cànter del de Turís."

revalenta (valencià): aliment intensiu fet en diverses farines, especialment de llentilla (DCVB).

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1308, v.664.

Descriptor: 2.T.

BENITO: Home, ¿i vostè és el que em roba / eixa efiçca revalenta?

rollito (castellà): rotllet, dolç de forma redona i amb un forat enmig.

El rei de les criailles. (1872) p. 844, v.AA.

Descriptor: 2.O.

AA: Comiendo rollitos.

rollo (castellà): pa en forma de rosca.

La Moma. (1874) p. 1159, v.657.

Descriptor: 2.O.

VICENTA: ¡Si mi gasusa es tan grande, / que cuando salgo de casa, / apenas guipo dos rollos / se regosica mi pancha!

rom (valencià): aiguardent d'origen antillà que s'obté fermentant i destil·lant els sucus i les melasses de canya de sucre (mes o manco diluïts).

Un buen moso. (1890) p. 1998, v.372.

Descriptor: 3.B.

AQUILINO: ¿Té / per casualitat en casa / rom o ginebra?

ron (castellà): rom.

Angelito. (1864) p. 341, v.227.

Descriptor: 3.B.

ANGELITO: [...] trasciende a la legua / a tabacazo y a ron.

ron de Jamaica (castellà)

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.526.

Descriptor: 3.B.

MANOLO: Yo me he bebido seis copas / de ron de Jamaica.

rosa (valencià): rosa o roses són els grans de dacsca fregits i esclafats, que poden ser dolços o salats.

El rei de les criailles. (1872) p. 843, v.185.

Descriptor: 2.T.

CLAVEL: Pose una lliura de rosa / i tres copetes de canya.

rosbuf (deformació paròdica): rosbif, valencianització de l'anglès *roastbeef*, carn de vedella torrada poc feta.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.78b.

Descriptor: 2.J.

JESINTO: No parla més que de carne, / de chullas, y de... rosbuf / o ros... no sé io com diu, pero això es un avestruç.

rosegar (valencià): 1. mossegar repetidament amb les dents incisives. 2. menjar un bocí d'alguna cosa que es menja molt a sovint.

1. *La casa de Meca.* (1867) p. 222, v.33.

Descriptor: 1.A.

TONET: ¿Tens fam? Rosega't els colzes.

2. *Matasiete, espantaochó.* (1884) p. 1919, v.395.

MATASIETE: ¿Voleu, mentres, rosegat / cacauet?

rosquilleta (valencià): panet de forma allargada, pastat a sovint amb oli i anís.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1105, v.349.

Descriptor: 2.O.

RAFEL: A eixe home, en una porfia, / acabant de berenar / li viu io menjar-se un compte / de rosquilletes.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2114, v.613.

XIMO: Tot molles de rosquilleta / i corfetes de cacau.

rotllet d'armela (valencià): dolç de forma redona i amb un forat enmig que du ametles com a ingredient.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.516.

Descriptor: 2.P.

LLEPOLIA: Li duc uns rotllets d'armela.

rotllet de massapà (valencià): dolç de forma redona i amb un forat enmig fet amb pasta de massapà.

Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1463, v.7.

Descriptor: 2.P.

LLEPOLIA: No es disguste: prenga / un rotllet de massapà.

rotllet fullós (valencià): rotllet fet amb pasta fullada, es dir, la feta amb farina i mantega que, cuita al forn, forma làmines primes i superposades.

El rei de les criailles. (1872) p. 843, v.185.

Descriptor: 2.P.

CLAVEL: Pose una lliura de rosa / i tres copetes de canya.

MALAGANA: I quatre rotllets fullosos / ia que eixirem de baldraga...

rotllo (valencià): pa en forma de rosca.

Un grapaet i prou. (1868) p. 382, v.23.

Descriptor: 2.O.

MARIA: [...] al remat / els fills dels pobres tots naixen / en un rotllo baix del braç.

Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 897, v.644.

PACA: ¡Van a sucuar-se deu rotllos!

rozegó (deformació paròdica): rosegó, tros xicotet de pa sec. En altres casos també es diu d'un dolç consistent fet amb farina, ous, sucre i ametles senceres.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2106, v.311.

Descriptor: 2.O.

PEPICO: [...] i zi éz la zèmolà, / en rozegonz ben rallatz / auzaez i bugaez que aumenta / la caixa.

S.

safanòria (valencià): carlota, arrel comestible de l'hortalissa *Daucus carota*.

- Jeroni i Riteta.* (1872) p. 965, v.418. **Descriptor: 2.B.**
 JERONI: [...] sols per llepologia / mastegui dos safanòries.
- safra** (valencià): espècia molt estimada treta dels estigmes dessecats de la flor de la *Crocus sativus*.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1223, v.16. **Descriptor: 2.S.**
 JESINTA: Li haurà eixit alguna venta / de sucre, almidó o safra.
- sagastino** (interferència): classe de pastís que, junt al *sorrillista* devia ser popular en l'època. Estos pastissos reben el seu nom dels polítics Manuel Ruíz Zorrilla (1833-1895), un dels membres més notables del partit republicà, i de Práxedes Mateo Sagasta (1825-1903), cap del partit lliberal (ESCALANTE, 1995: 1493, n.35).
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.521. **Descriptor: 2.P.**
 LLEPOLIA: Entrí en la pastisseria / pe'a pendre una friolera, / i em mengí dos sorrillistes / i un sagastino en canella.
- sal** (valencià): clorur de sodi, substància blanca present entre altres llocs en l'aigua de mar i que té ús com a condiment, conservador d'aliments, etc.
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 609, v.735. **Descriptor: 2.S.**
 RUFINO: Posant-li vinagre i sal...
- Tres forasters de Madrid.* (1876) p. 1398, v.333b.
 SUNSION: [...] en València és a on se cria / la sal del mundo i el pebre.
- salmón** (castellà): Peix de la família dels salmònids l'espècie més coneguda de la qual, el salmó europeu (*Salmo salar*), és molt apreciada com a comestible, amb una carn rogenca característica.
Angelito. (1864) p. 342, v.265. **Descriptor: 2.M.**
 ANGELITO: [...] se comieron [...] un salmón, [...]
- salsa** (valencià): mescla de productes comestibles, de consistència líquida o pastosa, usada per a acompanyar les viandes o els productes alimentaris per a fer-los més saborosos o incitar el desig d'ingerir-los.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1000, v.324. **Descriptor: 2.R.**
 VALERO: ¡Bones salses / pe'a una paella!
Fugint de les bombes! (1873) p. 1077, v.648.
 RAMONICO: Seguirà despatxant salses.
- salseta** (valencià): diminutiu de salsa.
Un grapaet i prou. (1868) p. 409, v.929. **Descriptor: 2.R.**
 MARIA: Vosatros / els dits s'aneu a xuplar / en esta salseta.
- saltxitxa** (valencià): salsitxa, embotit tou, cru, roig o blanc (segons que continga pebre roig o blanc), fet habitualment amb carn de porc picada i mesclada amb greix, i d'un diàmetre entre 2 i 3 cm.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.165. **Descriptor: 2.H.**
 DONÍS: Mira; en que dels Alcoians / compre un trosset de saltxitxa / que no siga massa gran, [...]
- samaruc** (valencià): peix *Valencia hispanica*, molt menut, que habita en aigües salobres o dolces pròximes a la mar.
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 603, v.527. **Descriptor: 2.M.**
 BERNAT: Pos els samarucs aquells / que s'astufen dins la pica, / estan molt al viu.
- A la vora d'un sequiol.* (1871) p. 717, v.160.
 Pauet: Ni un samaruc ha de traure / com no mos deixe parlar.
- samaruco** (interferència): samaruc.
La Patti de Peixcadors. (1884) p. 1873, v.341. **Descriptor: 2.M.**
 PETRA: In la tua testa / tenere manco servello / que un samaruco di sequia.
- sampar** (interferència): del cast. *zampar*, menjar atropelladament i de manera excessiva.
El tio Cavil·la. (1873) p. 996, v.179. **Descriptor: 1.A.**
 JOAQUINA: Amigo, els mates de fam, / i les pobres criatures / allò que poden sampar...
La Moma. (1874) p. 1159, v.657.
 VICENTA: ¡Si mi gasusa es tan grande, / que cuando salgo de casa, / apenas guipo dos rollos / se regosica mi pancha! ¡Si por sampármelos hago / mes monaes que fa un gos d'aigua!
- sandía** (castellà): meló d'Alger.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 896, v.AA. **Descriptor: 2.G.**
 AA: [...] una sandía debajo del brazo.
- sar** (castellà): sal; Paco representa un personatge andalús.
La Moma. (1874) p. 1158, v.637. **Descriptor: 2.S.**
 PACO: Si yo bailo con usted / cuatro minutos, no es guasa, / de la sar que derramamos, / ¡se junde toa esta sala!
- sardina** (valencià): peix *Sardina pilchardus*, de color blavós, amb els flancs i el ventre de color platejat brillant, que habita les zones costaneres i de gran valor nutritiu.
Un torero d'estopa. (1872) p. 936, v.642. **Descriptor: 2.M.**
 IGNACIA: Estarem com a sardines / en bota.
- Les coentes.* (1895) p. 2137, v.132.
 TONETA: ¡Conque açò no és una taca? / ¡Repareu, i ol a sardina!
- sebada** (interferència): *vid. civà[da]*.
La processó per ma casa. (1868) p. 453, v.637. **Descriptor: 3.C.**
 TONI: A mí deme usted sebada. [Parlant de refrescs]
- sed** (castellà): set.
Un torero d'estopa. (1872) p. 935, v.622. **Descriptor: 1.D.**
 TECLA: Allí tenemos consumo, / y la sed puede aplacarse.
- sèmola** (valencià): producte intermedi de la mòlta dels cereals, habitualment forment o arròs.

- Oros són trumfos.* (1878) p. 1651, v.295. **Descriptor: 2.T.**
PEPICO: Al sucre terciat [li posem], terreta / d'escurar, farina a l'oli / i serraüra a la semola.
- set** (valencià): ganes i necessitat de beure manifestada per una sensació de sequedat de la boca i la gola.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 491, v.503. **Descriptor: 1.D.**
TONI: Crega / que els tramussos m'han donat / una set...
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1590, v.627.
MERGALITA: Fon, pues, esposa la reina Set, / del rei de la Fam, en Benimaclet.
- sigarro** (interferència): cigarro.
Una nit en la Glorieta. (1870) p. 593, v.175. **Descriptor: 4.A**
RAMON: Culián, ¿tiene usted un sigarro? / He perdido la petaca...
- sobrassà[da]** (valencià): Embotit cru, fet en carn de porc, adobat en sal, pebre roig i altres espècies, típic de les Illes Balears.
Oros són trumfos. (1878) p. 1644, v.35. **Descriptor: 2.H.**
CONCEPCIÓN: ¿Saps / que esta nit vaig al teatre / de les Sobrassaes, a casa / Rufino el cansalaer?
- sofrassà[da]** (valencià): sobrassada.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1368, v.160. **Descriptor: 2.H.**
DONÍS: Un trosset de sofrassà, / un pollastret, quatre o cinc / empanaetes, si a un cas, / i res més.
- sofregidet** (valencià): diminutiu de sofregit.
Les criaes. (1878) p. 1681, v.226. **Descriptor: 2.Q.**
SANDALIO: [...] Leonor, faça-mos / un sofregidet en faves...
- sofregit** (valencià): fregit de ceba i tomaca que servix de base per a la preparació d'algun plat.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1391, v.87b. **Descriptor: 2.Q.**
JESINTO: la que fas apetitets / pe'a que mengen mes a gust, / no vages en sofregits, / fes guisaos que tinguen suc.
- sopa** (castellà): Plat fet originàriament amb pa tallat a llesquetes fines o a trossets però que també es pot fer amb arròs, tapioca o pasta; l'ingredient es bull o s'escalfa en caldo o en un altre líquid, aigua assaonada, llet, vi, etc.
Angelito. (1864) p. 349, v.516. **Descriptor: 2.Q.**
ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.
CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?
- sopà[da]** (valencià): sopa de bescuits en llet, en cast. *bizcochada*.
El xiquet del Milacre. (1878) p. 1610, v.83. **Descriptor: 2.P.**
VICENT: Envia per la sopà / i els formatgets, que al so Bruno / li agrauen, i els dàtils.
- sopar (m.)** (valencià): menjar que es fa a la nit.
¡Als lladres! (1874) p. 1189, v.430. **Descriptor: 1.A.**
CALIXTO: ¡Oi! xiqueta, ves, / ves dins a fer el sopar.
MARIANA: ¿Tan enjorn vol que sopem?
- sopar (v.)** (valencià): prendre el sopar, fer el menjar de la nit.
¡Als lladres! (1874) p. 1189, v.430. **Descriptor: 1.A.**
CALIXTO: ¡Oi! xiqueta, vés, / ves dins a fer el sopar.
MARIANA: ¿Tan enjorn vol que sopem?
- sorbete** (castellà): sorbet, gelat poc consistent aromatitzat amb licors, suc de fruita, etc.
Un grapaet i prou. (1868) p. 394, v.458. **Descriptor: 3.C.**
DªTOMASA: Don Vicente, en tales casos / el sorbete es lo decente
¡Als lladres! (1874) p. 1193, v.547.
CALIXTO: Vamos; i ho conta tan fresc / com si es prenguera un sorbete.
- sorrillista** (valencià): *vid. sagastino*.
Les xiques de l'entresuelo. (1877) p. 1479, v.521. **Descriptor: 2.P.**
LLEPOLIA: Entrí en la pastisseria / pe'a pendre una friolera, / i em mengí dos sorrillistes / i un sagastino en canella.
- sub[stància]** (valencià): part nutritiva d'un aliment, suc que se n'extrau o caldo que se'n fa.
La sastresseta. (1867) p. 274, v.471. **Descriptor: 2.A.**
GASPAR: ¿D'amor a soles en l'olla / te nostrarà la substància?
Ibid. (1867) p. 275, v.5530.
TIMOTEO: Ofendre al Sinyor seria / queixar-me de la substància / que m'alimenta.
- suc** (valencià): En certs guisats, la part líquida substanciosa i condimentada que acompanya les viandes cuinades.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1381, v.576. **Descriptor: 2.R.**
DONÍS: Atenga, / si els pareix, també podrem / dur un trosset de ternera / fiambre, ¿sap?, res de suc.
Ibid. (1876) p. 1391, v.88b.
JESINTO: la que fas apetitets / pe'a que mengen més a gust, / no vages en sofregits, / fes guisaos que tinguen suc.
- sucre** (valencià): 1. substància blanca i cristal·lina present en moltes plantes i que s'utilitza per a endolcir els aliments. 2. dolç confitat.
- Una sogra de castanyola.* (1875) p. 1223, v.16. **Descriptor: 2.P.**
JESINTA: Li haurà eixit alguna venta / de sucre, almidó o safrà.
Oros són trumfos. (1878) p. 1651, v.289.
PEPICO: Molts el xocolate el fan / de cacau, sucre i canella;
 - La sastresseta.* (1867) p. 283, v.808.
SUSANO: Pues.. la mel porte bollint, / mire que és un sucre...
Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1332, v.168.

CARMELA: A l'últim, t'ha despatxat.
TOMASET: Com un sucre.

sucre candi (valencià): sucre purificat i cristal·litzat en cristalls grans.

Trapatroles. (1895) p. 2036, v.242.

MATIETES: Salero, / més dolça que el sucre candi / deu ser eixa fresa [angioma de la cara].

Descriptor: 2.P.

sucre terciat (interferència): sucre moré o no refinat, que pren eixe color per la persistència de melassa.

Oros són trunfos. (1878) p. 1651, v.294.

PEPICO: Al sucre terciat [li posem], terreta / d'escurar, farina a l'oli / i serraüra a la sèmola.

Descriptor: 2.P.

suquet (valencià): diminutiu de suc.

La xala. (1871) p. 814, v.456.

LLORENÇ: la m'ha pegat en los nassos / la oloreta del suquet.

Descriptor: 2.R.

T.

tabacazo (castellà): augmentatiu despectiu de *tabaco*.

Angelito. (1864) p. 341, v.227.

ANGELITO: [...] trasciende a la legua / a tabacazo y a ron.

Descriptor: 4.A

tabaco (interferència): tabac.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 516, v.236.

VAORO: Quan vosté anava a la fàbrica / de tabacos.

Descriptor: 4.A

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2114, v.610.

ORTEGA: Io li donaré tabaco.

tabaco picado (castellà): tabac picat.

¡Tónico! (1877) p. 1505, v.77.

PRIMO: ¡Tiene usté / cigarros?

LESMESS: No.

PRIMO: Me es igual / tabaco picado.

Descriptor: 4.A

taronja (valencià): fruita de diverses espècies del gènere *Citrus*, en especial la del *C. sinensis*.

Des de dalt del Micalet. (1877) p. 1560, v.726.

FACUNDO: Dalt de la Seu ha enconrat / la meua mitja taronja / i os la presente: ací està.

Descriptor: 2.G.

tendrum (valencià): cartílag.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1389, v.22b.

JESINTO: Me ha pegao un picotaso / porque le daba un tendrum...

Descriptor: 2.H.

ternera (castellà): vedella, bou o vaca, que no té mes d'un any d'edat.

Les criaes. (1878) p. 1683, v.277.

CLARA: ¡El papá / que traía aquellas cujas / de ternera!

Angelito. (1864) p. 342, v.266.

ANGELITO: [...] se comieron [...] dos raciones de ternera / y un pastel de Perigord.

Descriptor: 2.I.

ternera fiambre (castellà): vedella adobada que sol menjar-se freda.

Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1381, v.575-576.

DONÍS: Atenga, / si els pareix, també podrem / dur un trosset de ternera / fiambre, ¿sap?, res de suc.

Descriptor: 2.J.

timbal (castellà): pastís farcit o motle en què es fan (DVox)

Angelito. (1864) p. 349, v.517.

ROSA: Púding, flan, sopa, puré / y timbales y rellenos, / croquetas, pavos trufados.

CASIMIRO: Dime, ¿y el ajoarriero?

Descriptor: 2.P.

tito (valencià): *Meleagris gallopavo*, au de plomatge bru bronzejat amb taques blanques, i el cap i el coll coberts de carúncles roges.

Una sogra de castanyola. (1875) p. 1227, v.179.

VIÇANTET: [Apart] Guanyaria io poc de que te quedares / en lo camí com un tito.

Descriptor: 2.K.

titot (valencià): tito.

Les coentes. (1895) p. 2150, v.558.

ROSARIO: ¡Si m'ixquera a mi el titot!

Descriptor: 2.K.

titote (interferència): tito.

Les coentes. (1895) p. 2150, v.554.

SEBASTIANA: Por suerte: haséis palletitas; / la que saque las larguitas, / ésa se lleva el titote.

Descriptor: 2.K.

tomaca (valencià): fruit de la tomaquera (*Lycopersicon esculentum*).

Les criaes. (1878) p. 1697, v.788.

CLARA: ¡Calle, per Deu! ¡Encesa / estic com una tomaca / de ouir-lo!

Descriptor: 2.B.

tomar (castellà): prendre.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 527, v.578.

MANUELA: Polido, saca el "bufete"; / antes [de recitar uns versos] ustés tomarán... [...] Un pastisito...

Descriptor: 1.A.

Angelito. (1864) p. 342, v.260.

ANGELITO: Indiqué como remedio / tomara algo.

tomata (valencià): tomaca.

El trobador en un porxe. (1870) p. 681, v.280.

GRASIANO: [Apart] Una sària de tomates / li tiraren a l'escena.

Descriptor: 2.B.

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1296, v.263.

PERICO: ¡Adios, ingüent de tomata! [Referint-se irònicament a Benito el boticari]

- tomateta** (valencià): tomaca menuda.
La xala. (1871) p. 810, v.327. **Descriptor: 2.B.**
 JERÒNIMA: "So Jerònima, ¿vol fer / favor d'una tomateta...?"
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1388, v.784.
 DONÍS: ¡Voto a quién! Si anava a dir-los / que una coca en tomateta / i pimentó mos faltava, / ¡i se'n van d'eixa manera!
- tonyina** (valencià): *Thunnus thynnus*, peix de dors blau fosc i ventre platejat, de cos poderós, depredador actiu i de carn agradable i nutritiva que es consumix fresca o en conserva.
La sastresseta. (1867) p. 275, v.523. **Descriptor: 2.M.**
 TIMOTEO: [...] estic com una tonyina.
L'agüelo Cuc. (1877) p. 1586, v.516.
 SIMONET: Carxofetes que li cullc / p'a que es faça un guisaet / en cebeta o en tonyina [...]
- tonyina de sorra** (valencià): tonyina seca i salada.
Un buen moso. (1890) p. 2013, v.858. **Descriptor: 2.M.**
 PEPA: ¡La olor / que se sent, és de tonyina / de sorra!
- toro** (interferència): bou, mamífer boví (*Bos taurus*).
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1393, v.173b. **Descriptor: 2.I.**
 DONÍS: Demà, / en les taules deu haver / carn de toro corregut; / home, quin estofaet...
- torrons de gat** (valencià): massa composta de roses de dacsà banyades en mel cuita (ESCALANTE, 1995: 1279, n.74).
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1255, v.234b. **Descriptor: 2.P.**
 CÓRDULO: ¡Ahir va fer uns torrons / de gat, la cosa més rica...!
- torta** (castellà): coca.
Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 528, v.AA. **Descriptor: 2.P.**
 AA: [...] en la mano una torta envuelta en un papel.
- tostada** (castellà): torrada.
Barraca en lo Cabanyal. (1872) p. 895, v.589. **Descriptor: 2.O.**
 ADELINA: Mi Fernando y yo, en Madrid, / lo tomamos con tostada.
- tostó** (valencià): trosset de pa mes o manco cúbic i fregit; per extensió, una cosa massa torrada i reseca.
Una sogra de castanyola. (1875) p. 1268, v.670b. **Descriptor: 2.O.**
 VICANTET: Tinc com un tostó la boca, / no puc tragar la saliva.
- trago** (valencià): glop.
Fugint de les bombes! (1873) p. 1073, v.512. **Descriptor: 1.B.**
 SELEDONIO: Entre i m'acompanyarà. [...] Mes que siga un trago.
- tragueta** (valencià): glopet.
La xala. (1871) p. 813, v.430. **Descriptor: 1.B.**
 MARIANO: ¿M'ha de privar del regal / que a u li dona un xoricet, / la gambeta i el tragueta?
El tio Cavil·la. (1873) p. 1028, v.375b.
 MICALLET: ¿Vol vosté un tragueta?
- traguico** (castellà): glopet.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1027, v.369b. **Descriptor: 1.B.**
 TÍO JUAN: ¿Y un traguico / del anisao?
- tramús** (valencià): llavor del tramús (*Lupinus albus*), llegum lenticular, groguenca i comestible.
El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 491, v.503. **Descriptor: 2.D.**
 TONI: Crega / que els tramussos m'han donat / una set...
Mentirola i el tio Lepa. (1876) p. 1331, v.160.
 TOMASET: ¿Qué val? ¿Deu, dotze-mil duros? / Ahí van.
 JAUME: ¡Ahí van! I ell els tira / aixina com si tirara / tramussos.
- trufa** (castellà): *Tuber sp.*, gènere de fongs subterranis en forma de tubèrcul berrugós o llis, que comprén algunes espècies molt apreciades com a menjar i com a condiment.
Les criaes. (1878) p. 1686, v.387. **Descriptor: 2.E.**
 QUIQUET: [Llegint] "Pavo con trufas".
- trull, [ser un —]** (valencià): ser molt menjador, fartó.
Tres forasters de Madrid. (1876) p. 1390, v.74b. **Descriptor: 1.E.**
 JESINTO: ¿Pero has reparat quin trull? / ¡Lo que beu i lo que menja! / ¡I lo que fuma i escup!
- U.**
- uva** (castellà): raïm, fruit de la *Vitis vinifera*; gra de raïm.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1019, v.AA. **Descriptor: 2.G.**
 AA: [...] el tío Juan, con una cesta llena de uvas.
- uva boval** (castellà): raïm negre de grans grossos i sucosos de la que es fa un vi fluix (DCVB).
El tio Cavil·la. (1873) p. 1027, v.366b. **Descriptor: 2.G.**
 TÍO JUAN: Asíente[n]se y probarán / una uvica... [...] Boval, y planta mu buena.
- uvica** (castellà): diminutiu de gra de raïm.
El tio Cavil·la. (1873) p. 1027, v.364b. **Descriptor: 2.G.**
 TÍO JUAN: Asíente[n]se y probarán / una uvica...

V.

vaca (castellà): femella del bou, mamífer boví (*Bos taurus*).

Les criaes. (1878) p. 1686, v.380.

Descriptor: 2.I.

QUIQUET: [Llegint] "Vientre de vaca preparado en *fricandó*"

vi (valencià): beguda alcohòlica obtinguda per fermentació del most de raïm.

La casa de Meca.. (1867) p. 239, v.576.

Descriptor: 3.B.

RITA: Vosté està beguda.

SUNSION: ¡Vaya...! / Del vi que a vosté li sobra.

L'escaleta del dimoni. (1874) p. 1119, v.823.

ROSETA: ¡Mà, i la bruixa volaora / borratxa, més que borratxa!

NÀSIA: ¿Io? Del vi que a tu te sobra!

L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1829, v.92.

ESTANISLAO: Tres cubiertos / de a duro, bons vins... xampany...

vianda (castellà): vianda, nom genèric de tot allò que es menja.

La xala. (1871) p. 814, v.AA.

Descriptor: 2.A.

AA: Dichos y Jerònima, que saldrá de su cuarto con un pañuelo en el que se supone van envueltas algunas viandas.

vinet (valencià): diminutiu de vi.

La xala. (1871) p. 813, v.435.

Descriptor: 3.B.

MARIANO: ¡Home, hi ha un vinet d'a setze / en casa la Manisera...!

Endevina, endevinalla. (1876) p. 1300, v.390.

PERICO: Pues senyor, tens un vinet...

vino (castellà): vi.

El bou i la mula i l'àngel bovo. (1871) p. 475, v.AA.

Descriptor: 3.B.

AA: [...] una botella de vino, etc.

Bufar en caldo gelat.. (1869) p. 520, v.371.

PULIDO: Hubo, además, otros vinos.

X.

xampany (valencià): cava, vi espumós criat en cava i elaborat a l'estil de la Xampanya.

La Consoladora. (1880) p. 1829, v.79.

Descriptor: 3.B.

CASIMIRO: [...] la tia a soles, sis copes / al coletó s'arrimà.

xelindró (valencià): preparació culinària, típica d'Aragó, Navarra i La Rioja, feta amb corder, pollastre, pimentó, tomata, ceba, all, pebrera i sal (DVox).

Des de dalt del Micalet. (1877) p. 1571, v.11.

Descriptor: 2.Q.

CUC: ¿Aquells dia de borrasca, / paelles i berenars / i els xelindrons, als que io / era tan aficionat?

xocolate (valencià): 1. producte alimentari obtingut mesclant cacau refinat en pols i sucre finament polvoritzat, que sol aromatitzar-se amb canella o vainilla. 2. per extensió, dit de la beguda preparada amb xocolate i aigua (a l'espanyola) o llet (a la francesa).

1. *Oros són trumfos*. (1878) p. 1651, v.289.

PEPICO: Molts el xocolate el fan / de cacau, sucre i canella;

2. *Tres forasters de Madrid*. (1876) p. 1388, v.13b.

Descriptor: 2.P.

JESINTO: Tu, / Baltasara, ¿el xocolate / encara no el tens a punt?

xolba (valencià): no hem pogut documentar *xolva*, que es com la paraula apareix en el text, però segurament es tracta d'una variant de *xòlbit*, ocell de color pardós i de la grossària d'una cogullada (DCVB).

Un grapaet i prou. (1868) p. 411, v.965.

Descriptor: 2.K.

MARIA: [...] mai s'habrá visto farta / d'arròs en xolva y potaje

xoricet (valencià): diminutiu de xoriço.

La xala. (1871) p. 813, v.430.

Descriptor: 2.H.

MARIANO: ¿M'ha de privar del regal / que a u li dona un xoricet, / la gambeta i el tragué?

xoriço (valencià): 1. embotit de color roig característic, fet en carn picada, generalment de porc, adobada en sal i pebre roig dolç i picant en diverses proporcions. 2. xoriço enverinat, que junt a les botifarres i uns altres embotits s'usaven per a desfer-se dels gossos de carrer.

1. *Les criaes*. (1878) p. 1678, v.113.

SANDALIO: Li encontrí amagats dos duros, / quatre xoriços, cinc puros / i un bollo de xocolate.

2. *La falla de Sen[t] Jusep*. (1870) p. 637, v.209.

Descriptor: 2.H.

GRATINIANO: [Apart] Demà li done un xoriço / i estalla com un petardo.

xufa (valencià): 1. planta herbàcia *Cyperus esculentus* var. *sativus*. 2. Tubèrcul comestible d'esta planta, ingredient bàsic en l'elaboració de l'orxata.

1. *Endevina, endevinalla*. (1876) p. 1311, v.765.

PERICO: ¿A quina paraula / del Padre Nuestro se planten / les xufes en Alboraya?

2. *La casa de Meca*. (1867) p. 234, v.447.

Descriptor: 2.D.

JOAN: ¡Quin donsainer més salvatge! / ¡I ell tira un[a] olor de xufes!

xulla (valencià): costella de cabrit, de bou, de corder o de porc, cuinada.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1612, v.153.

Descriptor: 2.J.

MANUELA: [...] s'apega / en cada galta una xulla / de renyonà; como suena.

L'herència del rei Bonet. (1880) p. 1791, v.152.

BLAI: [...] un estofao / i una rostida de xulles.

xulles rostides (valencià): xulles cuinades a foc viu (en un ast) o en aire calent (en un forn), a vegades untant-les amb greix o amb oli.

La sastresseta. (1867) p. 279, v.657.

Descriptor: 2.J.

Y.

yema (castellà): dolç fet de sucre i rovell d'ou.

Una nit en la Glorieta. (1870) p. 588, v.29.

JULIÁN: [...] como sé que a usté le gustan / las yemas...

Descriptor: 2.P.

Z.

zafrà (deformació paròdica): safra.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2106, v.308.

PEPICO: ¿El zafrà? Per cà brizneta / de zafrà, n'hi ha vint de flor / d'alazor;

Descriptor: 2.S.

zèmola (deformació paròdica): sèmola.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2106, v.310.

PEPICO: [...] i zi éz la zèmola, / en rozegonz ben rallatz / auzaez i bugaez que aumenta / la caixa.

Descriptor: 2.T.

zobrazà[da] (deformació paròdica): sobrassada.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2113, v.562.

PEPICO: Vez a ezpantar-te al teatro / de lez zobrazaez.

Descriptor: 2.H.

zopà[da] (deformació paròdica): sopada.

El xiquet del Milacre. (1878) p. 1622, v.445.

GONSALO: El clavari este matí / me tragué un plat de zopà [...]

Descriptor: 2.P.

zucré (deformació paròdica): sucre.

Bolot de oros i mà. (1895) p. 2106, v.300.

PEPICO: ¿Veu vozté el zucré terziat? / ¡Què ha de zer zucré! Z'heu penza. / Tot éz farina de dacza.

Descriptor: 2.P.

Relació del lèxic per categories semàntiques

1. Menjar i beure en general

1.A. Menjar i menjars

alimentar (valencià)
almorzar (valencià)
arrossar (valencià)
berenar (m.) (valencià)
berenar (v.) (valencià)
berenaret (valencià)
cos, enganyar al — (valencià)
desdejunar-se (valencià)
desdijunar-se (valencià)
dinar (m.) (valencià)
dinar (v.) (valencià)
dinaret (valencià)
engaldir (valencià)
engolir-se (valencià)
fartera (valencià)
manducar (valencià)
menjar (valencià)
menjar-se (valencià)
mos, pegar un — (valencià)
mosset, pegar un — (valencià)
pap, omplir el — (valencià)
postre (valencià)
postres (valencià)
prendre (valencià)
rosegar (valencià)
sopar (m.) (valencià)
sopar (v.) (valencià)
alimentació (castellà)
almorzar (castellà)
catar (castellà)
cena (castellà)
comer (castellà)
comida (castellà)
engullir (castellà)
mañana (castellà)
merienda (castellà)
tomar (castellà)
desdechunarse (interferència)
jalar (interferència)
pienset (interferència)
sampar (interferència)

1.B. Beure

beure (valencià)
prendre (valencià)
trago (valencià)
tragueta (valencià)
beber (castellà)
codo, levantar el — (castellà)
coletó, al — (castellà)
traguico (castellà)

1.C. Fam, famolenc, dejú

alfambrat (valencià)
apetit (valencià)
carpanta (valencià)
dejú, (estar —) (valencià)
dejuni (valencià)
desmai (valencià)
desmai, tindre — (valencià)
desmaiat, estar — (valencià)
fam (valencià)
fam de llop (valencià)
fam, tindre — (valencià)
famèlic (valencià)
famolenc (valencià)
garrofa, passar — (valencià)
gassussa (valencià)

ayunas, estar en — (castellà)
carpanta (castellà)
carpantón (castellà)
gasusa (interferència)
in albis (llatí)

1.D. Set, assedegat

set (valencià)
sed (castellà)

1.E. Menjar exageradament

animal, menjar com un — (valencià)
avestruç, ser un — (valencià)
barra, tindre [una] — (valencià)
buc, ser [un] — (valencià)
cavall, menjar com un — (valencià)
fartar (valencià)
fartó, -ona (valencià)
galafre (valencià)
golondro (valencià)
Marta, fer la — (valencià)
llaüt, ser un — (valencià)
pap, tindre un — (valencià)
trull, [ser un —] (valencià)

1.F. Altres conceptes relatius a l'alimentació

mengívol (valencià)
notrir (valencià)
antropòfago (castellà)
caribe (castellà)
comer a la francesa (castellà)
cañibol (deformació paròdica)

2. Aliments

2.A. Aliments en general

aliment (valencià)
menjussa (valencià)
mos (valencià)
mosset (valencià)
principiet (valencià)
su[b]stància (valencià)
bocado (castellà)
bucòlica (castellà)
bufete (castellà)
comestible (castellà)
manjar (castellà)
vianda (castellà)
gasofió (interferència)

2.B. Verdures i hortalisses

albargina (valencià)
ancisam (valencià)
carabassa (valencià)
carabassi (valencià)
carabassot (valencià)
cardet (valencià)
carxofa (valencià)
carxofeta (valencià)
ceba (valencià)
cebeta (valencià)
col (valencià)
criaïlla (valencià)
encisam (valencià)
endívia (valencià)
espinacs (valencià)
fava (valencià)
lletugueta (valencià)
moniato (valencià)
nap (valencià)
pataca (valencià)
pebrereta (valencià)
pimentó (valencià)

safanòria (valencià)
tomaca (valencià)
tomata (valencià)
tomateta (valencià)
alcachofa (castellà)
apio (castellà)
calabaza (castellà)
chufa (castellà)
nabo (castellà)

2.C. Cereals

arròs (valencià)
blat (valencià)
dacsà (valencià)
dacza (valencià)
forment (valencià)
arroz (castellà)

2.D. Altres aliments vegetals

canyamel (valencià)
canyamó (valencià)
cigró (valencià)
fèsol (valencià)
garrofa (valencià)
margalló (valencià)
pèsol (valencià)
tramús (valencià)
xufa (valencià)
aceituna (castellà)
caña dulce (castellà)
palmito (castellà)

2.E. Bolets comestibles [v. B03]

trufa (castellà)

2.F. Fruïts secs

armela (valencià)
armeleta (valencià)
cacau (valencià)
cacauet (valencià)
castanya (valencià)
dàtil (valencià)
pansa (valencià)
pinyonet (valencià)
cacahuete (castellà)
dàtil (castellà)
naranja (castellà)
orejón (castellà)
pansón (interferència)

2.G. Fruïtes

albercoc (valencià)
bacora (valencià)
cirera (valencià)
codony (valencià)
figa (valencià)
figa napolitana (valencià)
fresa (valencià)
fruta (valencià)
gïnjol (valencià)
magrana (valencià)
mangrana (valencià)
meló (valencià)
meló d'Alger (valencià)
meló de tot l'any (valencià)
nyespla (valencià)
oliva (valencià)
olivetes del coquillo (valencià)
pera (valencià)
poma (valencià)
raïm (valencià)
taronja (valencià)
ciruela claudia (castellà)
fresa (castellà)
fruta (castellà)
higo (castellà)
melón (castellà)
moscatel (castellà)
sandia (castellà)

uva (castellà)
uva boval (castellà)
uvica (castellà)
alborz (deformació paròdica)
bresquilla (interferència)
higa (interferència)
melón d'Alger (interferència)
nèspola (interferència)
ponsil (interferència)
quíncol (interferència)

2.H. Embotits i altres productes carnis

botifarra (valencià)
botifarró (valencià)
botifarronet (valencià)
llonganissa (valencià)
mondongo (valencià)
paltrot (valencià)
pilota (valencià)
saltxitxa (valencià)
sobrassà[da] (valencià)
sofrasà[da] (valencià)
tendrum (valencià)
xoricot (valencià)
xoriço (valencià)
hígado (castellà)
zobrazà[da] (deformació paròdica)
botifarrita (interferència)
botifarrón (interferència)
morsilla (interferència)

2.I. Classes de carn

carn (valencià)
ovella (valencià)
carne (castellà)
cordero (castellà)
novillo (castellà)
ternera (castellà)
moltón (interferència)
agneau (francès)

2.J. Formes de presentar la carn

lleu en salseta (valencià)
mondonguilla (valencià)
pernil (valencià)
renyonà[da] (valencià)
xulla (valencià)
xulles rostides (valencià)
almondiguilla (castellà)
bistec (castellà)
chuleta (castellà)
jamón (castellà)
lechoncito con arroz (castellà)
pavo trufado (castellà)
relleno (castellà)
ternera fiambre (castellà)
rosbuf (deformació paròdica)
bisquet (interferència)
bisquete (interferència)
boleta (interferència)
chulla (interferència)
chullita (interferència)
cotteletes (francès)
filet de boeuf (francès)
filete (italià)

2.K. Aus i ous

ou (valencià)
pollastre (valencià)
pollastret (valencià)
tito (valencià)
titot (valencià)
xolba (valencià)
pato (castellà)
pava (castellà)
pavo (castellà)
perdiz (castellà)
polla (castellà)

pato (interferència)
pollo (interferència)
titote (interferència)

2.L. Llet i derivats lactis

formatge (valencià)
formatget (valencià)

2.M. Peix i productes de la mar

abaejo (valencià)
anxova (valencià)
cavalla (valencià)
moixama (valencià)
moll (valencià)
mollet (valencià)
rajà[da] (valencià)
reig (valencià)
samaruc (valencià)
sardina (valencià)
tonyina (valencià)
tonyina de sorra (valencià)
abadejo (castellà)
pescado (castellà)
salmón (castellà)
abaechi (interferència)
samaruco (interferència)

2.N. Oli i greixos

mantequilla (valencià)
oli (valencià)
aseite (interferència)

2.O. Pa i uns altres productes del forn

bollet (valencià)
coca de dacsca (valencià)
coca en tomata i pimentó (valencià)
cocot (valencià)
cocotet (valencià)
empanaeta (valencià)
manró (valencià)
pa (valencià)
pa fressat (valencià)
pa menut (valencià)
rosquilleta (valencià)
rotllo (valencià)
tostó (valencià)
bollete (castellà)
pan (castellà)
rollito (castellà)
rollo (castellà)
tostada (castellà)
rozegó (deformació paròdica)
bocaillo (interferència)

2.P. Dolços i rebosteria

almívar (valencià)
angelet de sucre (valencià)
armela ronyosa (valencià)
bescuit (valencià)
bescuitet (valencià)
bunyol (valencià)
bunyolet (valencià)
carabassat (valencià)
carquinyol (valencià)
casqueta (valencià)
castanyola (valencià)
coca (valencià)
coca en panses (valencià)
codonyat (valencià)
confit (valencià)
confits de pinyonet (valencià)
confitura (valencià)
coques en panses (valencià)
crema (valencià)
dolç (valencià)
dolç de tomata (valencià)
ensaimà[da] (valencià)
flam (valencià)
llepolia (valencià)

llesca (valencià)
llesques en ous (valencià)
malaeneta (valencià)
massapà (valencià)
mel (valencià)
mel cuita (valencià)
menjar blanc (valencià)
merengue (valencià)
mona [de Pasqua] (valencià)
moniato (valencià)
pacencieta (valencià)
pastilla [de xocolata] (valencià)
pastilleta [de xocolata] (valencià)
pastís (valencià)
pastís de la Esperança (valencià)
pastisset (valencià)
pastisset carat (valencià)
pastisset de crema (valencià)
pastisset de moniato (valencià)
pastisset de pataca (valencià)
periquillo (valencià)
punta de diamant (valencià)
ragea (valencià)
rotllet d'armela (valencià)
rotllet de massapà (valencià)
rotllet fullós (valencià)
sopà[da] (valencià)
sorrillistes i sagastinos (valencià)
sucre (valencià)
sucre candi (valencià)
sucre terciat (valencià)
torrons de gat (valencià)
xocolata (valencià)
arropía (castellà)
azucarillo (castellà)
bartolillo (castellà)
bizcochito (castellà)
bizcocho (castellà)
bolado (castellà)
bollo de chocolate (castellà)
buñuelo (castellà)
chocolate (castellà)
confite (castellà)
cucurucho (castellà)
dulce (castellà)
ensaimada (castellà)
flan (castellà)
golosina (castellà)
helado (castellà)
membrillo (castellà)
miel (castellà)
pastel (castellà)
pastel de espuma (castellà)
pastel de Perigord (castellà)
pastelillo (castellà)
pastelito (castellà)
pastilla [de chocolate] (castellà)
timbale (castellà)
torta (castellà)
yema (castellà)
zopà[da] (deformació paròdica)
zucrer (deformació paròdica)
asúcar (interferència)
cabellos d'àngel (interferència)
canellón (interferència)
caramelo (interferència)
clema (interferència)
dulser (interferència)
masapán (interferència)
pastisito (interferència)

2.Q. Plats cuinats o preparats

apetit (valencià)
arròs al forn (valencià)
arròs en xolba (valencià)
caldo (valencià)

caragolà[da] (valencià)
ensalà[da] (valencià)
estofaet (valencià)
fideus (valencià)
guisaet (valencià)
miques (valencià)
olla (valencià)
olleta (valencià)
paella (valencià)
paelleta (valencià)
perol (valencià)
sofregidet (valencià)
sofregit (valencià)
xelindró (valencià)
ajoarriero (castellà)
cocido (castellà)
croqueta (castellà)
fricandó (castellà)
frito (castellà)
gachas (castellà)
galantina (castellà)
guiso (castellà)
guisote (castellà)
potaje (castellà)
pud[ɔ]ng (castellà)
sopa (castellà)
estofao (interferència)
guisao (interferència)
guiso (interferència)
potaque (interferència)

2.R. Salses

salsa (valencià)
salseta (valencià)
suc (valencià)
suquet (valencià)

2.S. Espècies i condiments

all (valencià)
cabeça d'all (valencià)
canella (valencià)
clavell (valencià)
comí (valencià)
jolivert (valencià)
mostassa (valencià)
pebre negre (valencià)
perdiu (valencià)
safrà (valencià)
sal (valencià)
canela (especia) (castellà)
canela en rama (castellà)
clavel (castellà)
sal (castellà)
sar (castellà)
zafrà (deformació paròdica)

2.T. Queviures diversos

caragol (valencià)
caragolet (valencià)
farina (valencià)
pasta (valencià)
revalenta (valencià)

rosa (valencià)
sèmola (valencià)
caracol (castellà)
puré (castellà)
zémola (deformació paròdica)
friolera (interferència)

3. Begudes

3.A. Aigua

aigua (valencià)
agua (castellà)

3.B. Begudes alcohòliques

aiguarent (valencià)
anís (valencià)
anisat (valencià)
canya (valencià)
copa (valencià)
eixut, [vi] — (valencià)
esperit (valencià)
ginebra (valencià)
licor (valencià)
mercolat, [vi] — (valencià)
ponx (valencià)
ponxet (valencià)
resoli (valencià)
rom (valencià)
vi (valencià)
vinet (valencià)
xampany (valencià)
aguardiente (castellà)
anisao (castellà)
bebida (castellà)
cañita (castellà)
licor (castellà)
mañana (castellà)
petróleo (castellà)
poncho (castellà)
ron (castellà)
ron de Jamaica (castellà)
vino (castellà)
xam-pam (deformació paròdica)
curasado (interferència)

3.C. Refrescs i begudes no alcohòliques

beguda (valencià)
civà[da] (valencià)
mesclata (valencià)
orxata (valencià)
refresc (valencià)
horchata (castellà)
limón (castellà)
refresco (castellà)
sorbete (castellà)
horchata atarrosadita (interferència)
leche amerenquenada (interferència)
sebada (interferència)
sorbete (interferència)

3.D Infusions

café (valencià)
café (castellà)

Resultats estadístics

Heus ací el resultat del recompte del lèxic per llengües:

	Val. ^a	Cast.	D.P.	In.	It.	Fr.	Ll.	Total	%
1. Menjar i beure en general	61	21	1	5	-	-	1	89	16.64
2. Aliments	225	103	9	40	1	4	-	382	71.40
3. Begudes, incloent alcohòliques	24	17	1	5	-	-	-	47	8.78
4. Tabac i altres drogues (excepte alcohol)	9	6	-	2	-	-	-	17	3.18
Totals per llengües	319	147	11	52	1	4	1	535	100.00
%	59.63	27.48	2.06	9.72	0.19	0.75	0.19	100.00	

^a Val., valencià; Cast., castellà; D.P., deformació paròdica; In., interferència; Fr., francès; It., italià; Ll., llatí.

D'estes dades podem destacar que en total es recullen 535 tèrmins dels quals 319 (59.63%) son en llengua valenciana i 147 (27.48%) en castellana; reix l'escassa freqüència d'interferències lingüístiques (11; 2.06%). Per camps semàntics abunden sobre tot els tèrmins referents a dolços i rebosteria (94), seguits a distància per les fruites (38) i hortalisses (30). Abunden també els quasi-sinònims de menjar exageradament (13). En el camp de les begudes, és remarcable el número de tèrmins relacionats amb les alcohòliques (30). Per contra, és cridanera la poca varietat dels derivats lactis, reduïts a la menció del formatge; la llet ni tan sols es menciona.

Conclusions

L'obra escalantina és una font rica en lèxic gastronòmic i relacionat amb l'alimentació, amb un clar predomini de les aportacions en llengua valenciana (quasi un 60% del total, el doble de tèrmins que en castellà) i un número reduït d'interferències lingüístiques, la qual cosa confirma l'opinió dels estudiosos moderns respecte a la qualitat subjacent en el llenguatge de l'autor, inclús si comptem amb les deformacions paròdiques que Escalante sovintega en busca de l'efecte còmic.

Deixant a banda la rica sinonímia en el camp del menjar i la varietat de productes agrícoles, entre els productes alimentaris elaborats destaca la forta presència de la pastisseria i les llepolies. Este fet es relaciona en la concepció coetània que el bon menjar és l'abundant i luxós, de manera que s'associa el sobrepès —estar *de bon any*— amb la bona salut, sense que s'aprecie cap criteri dietètic modern. És remarcable el canvi experimentat durant l'últim segle, ja que en l'actualitat la bona alimentació està clarament vinculada a la dieta moderada i a la reducció dels sucres refinats i dels greixos.

Els plats cuinats son relativament escassos, circumstància que es pot explicar perquè en l'acció de les peces els dinars son sempre citats, mai representats, i predominen les al·lusions a eixides informals amb amics, veïns i familiars. Més fàcils de traure a escena son els dolços, els refrescs i el típic xocolate, que a més es prenen en situacions de relació social amb personatges de fora casa, normalment en berenars. No obstant això, podem rastrejar les diferències en la cuina de les classes populars i la de la burgesia puixant, més vinculada al consum de carn i amb clara influència francesa, que queden en evidència pel desig d'alguns personatges de mudar de classe tractant d'imitar els costums i la llengua dels estrats socials mes benestants.

Bibliografia

- ALCOVER, A.M.; MOLL, F.B. (1988). *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca. Editorial Moll, 10 vol.
- BLASCO [LAGUNA], R. (1981-1986). *Els valencians de la Restauració. Estudi sobre la composició de la societat valenciana del 1874 al 1902*. Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 183 pp.
- CALPE CLIMENT, A.V. (1997) Eduart Escalante. Un exemple de la marginació lliterària de la llengua valenciana. En: DD.AA. *Cresol lliterari. Comunicacions de les V Jornades dels Escriptors*. Ciutat de València. Associació d'Escriptors en Llengua Valenciana, pp. 15-32.
- CALPE CLIMENT, A.V. (2000) *La medicina en els sainets d'Eduard Escalante i Mateu*. València Ciutat. Universitat de València, Departament d'Història de la Ciència i Documentació. Tesi doctoral, 616 pp.
- CARBO, F.; ROSELLO, R.X.; SIRERA, J.L., ed. (1997). *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. 1ª ed. València/Barcelona. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat [Biblioteca Sanchis Guarner, 39], 398 pp.
- CASTELLANO I AROLAS, M. (1996). *Eduard Escalante. Homenaje en el seu centenari. Antologia*. Ciutat de València. Accio Bibliografica Valenciana. fil d'aram, 139 pp.
- CERVERO, L. (1987). *La medicina a la literatura valenciana del segle XVI*. València. Ed. Tres i Quatre [La unitat, 121], 405 pp.
- COROMINAS, J. (1974). *Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana*. Madrid. Editorial Gredos. 4 vols.
- CORRAL CHECA, M.A. et al. (1995). Costumbres alimentarias en la literatura española: hambre y hartazgo. En: Garrido Aranda, A. (comp.) (1995). *Cultura alimentaria de España y América*. Huesca. Editorial La Val de Onsera, pp. 35-74.
- DICCIONARI (1997). *Diccionari enciclopèdic de medicina. Versio 1.1. en disc compacte (CD-ROM)* [s.l.] Enciclopèdia Catalana S.A., Interaccio Editorial S.L.
- DICCIONARIO (1984). *Diccionario terminológico de ciencias médicas*. 12ª ed. Barcelona. Salvat Editores S.A., 1209 pp.
- DICCIONARIO [1997]. *Diccionario Clave de Uso del Español Actual*. [Madrid] Editorial SM, CD-ROM.
- DICCIONARIO (1997). *Diccionario General de la Lengua Española VOX* [s.l.] [CD-ROM] Microsoft Corporation, Bibliograf, S. A.
- DUJARDIN-BEAUMETZ, Dr. (1887). *L'Hygiène alimentaire. Conférences de thérapeutique de l'Hôpital Cochin, 1885-1886*. Paris. Octave Doin, editeur, 235 pp.
- ESCALANTE [MATEU], E. [1895]. *Colección completa de las Obras Dramáticas de ~*. València. Federico Doménech Editor, 3 vols.
- ESCALANTE [MATEU], E. (1922-23). *Colección completa de las Obras Dramáticas de ~*. [2ª ed.] València. Establecimiento Tipográfico Domenech. Biblioteca de "Las Provincias". 3 vols.
- ESCALANTE [MATEU], E. (1995). *Teatre original complet. Edició a cura de Josep Lluís i Rodolf Sirera*. València. Edicions Alfons el Magnànim – IVEI. 2 vols.
- FERRERES, R. (1965). *Eduard Escalante. L'home i el saineter*. València. Lo Rat Penat, [Publicacions dels cursos de llengua valenciana, 14] 26 pp.
- FULLANA MIRA, L. (1921). *Vocabulari ortogràfic valencià-castellà*. València. Editorial Edeta. 637 pp.
- GALLAR, F. (1993). *Alicante. Alimentación y sociedad*. Alicante. Diputación de Alicante – Intituto de Cultura Juan Gil Albert, 212 pp.
- GARRIDO ARANDA, A. (comp.) (1995). *Cultura alimentaria de España y América*. Huesca. Editorial La Val de Onsera, pp.
- GARRIDO ARANDA, A.; HIDALGO NUCHERA, P.; MUÑOZ HIDALGO, J. (1995). Los manipuladores de alimentos en España y América entre los siglos XV y XVIII: los gremios alimentarios y otras normativas de consumo. En: Garrido Aranda, A. (comp.) (1995). *Cultura alimentaria de España y América*. Huesca. Editorial La Val de Onsera, pp. 169-214.
- HIPERDICCIONARI (1993) *Hiperdiccionari català-castellà-anglès en disc compacte (CD-ROM). Versio 1.0*. [s.l.] Enciclopèdia Catalana S.A.
- INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA (1996). *Diccionari Valencià*. 2ªed. València. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Generalitat Valenciana, Edicions Bromera, 2157 pp.
- LLORENS [L'herbolari de Benicadell] (1983) *Propiedades curativas de las hierbas, frutas y verduras valencianas*. València. Vicente R. Juan. 204 pp.
- LLORENTE FALCO, T. (1944-48). *De mi Valencia de otros tiempos. Memorias de un setenton*. València. Editorial F.Doménech, S.A. Vols. III a VI.
- LOPEZ VERDEJO, V. (1994). *Introduccio a la lexicografia valenciana*. València. Real Academia de Cultura Valenciana [Serie Filologica, 13], pp. 27-40.

- MARTÍ Y GADEA, J. (1891). *Novísimo Diccionario General Valenciano-Castellano*. Valencia. Imprenta de José Canales Romá. 1975 pp.
- MARTÍ MESTRE, J. (1997). Els fraseologismes en Eduard Escalante. En: F. Carbo, R.X. Rosello, J.L. Sirera, ed.. *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. 1ª ed. València/Barcelona. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 166-193.
- MIEDES BISBAL, E. (1986). *Refranyer en llengua valenciana*. Valencia, 198 pp.
- NOVÍSIMO (1854) *Novísimo Diccionario-Manual del arte de cocina*. Barcelona. Librería de Estévan Pujal Editor, 222 pp. [Facsimil. Valencia. Librerías Paris-Valencia, 1999]
- REAL ACADEMIA DE CULTURA VALENCIANA (1992-1993). *Diccionari valencià-castellà, castellà-valencià*. Ciutat de Valencia. Real Academia de Cultura Valenciana. 2 vols.
- SALA, M. (1998). *Lenguas en contacto*. Madrid. Gredos [Biblioteca Románica Hispánica; Estudios y ensayos, 409], 423 pp.
- SALVADOR, V. (1997). Del dialectalisme i del discurs col·loquial: una aproximació als sainets d'Escalante. En: F. Carbo, R.X. Rosello, J.L. Sirera, ed.. *Escalante i el teatre del segle XIX (Precedents i pervivència)*. 1ª ed. València/Barcelona. Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 317-332.
- SIMON PALMER, M.C. (1995). Reflexiones acerca de la bibliografía antigua de cultura alimentaria. En: Garrido Aranda, A. (comp.) (1995). *Cultura alimentaria de España y América*. Huesca. Editorial La Val de Onsera, pp. 17-33.
- SIRERA, J.L. (1995) *Història de la literatura valenciana*. València. Edicions Alfons el Magnànim - IVEI, 607 pp.
- V., E. (1888) *La cocinera moderna. Manual práctico de cocina*. Valencia. Imprenta Casa de Beneficencia, 295 pp. [Facsimil. Valencia. Librerías Paris-Valencia, 1997]